

BETÆNKNING

OM BØRNS OG UNGES BRUG AF MASSEMEDIER

BETÆNKNING

BETÆNKNING nr. 1311
Udgivet af Medieudvalget
Statsministeriet
1996

Købes hos boghandleren eller hos
Statens Information, ENFOservice
Postbox 1103, 1009 København K
Telf. 33 37 92 28, Fax 33 37 92 99

Denne betænkning og andre publikationer fra Medieudvalget findes på internet; home-pagen har adressen:
[http:// www.imv.aau.dk/smu/](http://www.imv.aau.dk/smu/)

Grafisk Design,
Ulla Egebjergs Tegnestue

Tryk,
J. H. Schultz Grafisk A/S

ISBN 87-601-6032-2

Indhold

Forord	side	5
Indledning	side	7
 Del 1: Udgangspunktet		
Kapitel 1: Mediernes rolle i hverdagen	side	10
Kapitel 2: De grundlæggende færdigheder	side	15
 Del 2: De centrale spørgsmål		
Kapitel 3: Tilegnelse af mediernes indhold	side	22
Kapitel 4 : Medier som kommunikationsredskaber	side	37
Kapitel 5 : Medieundervisning	side	45
Kapitel 6: De kulturstærke og de kultursvage	side	59
 Del 3: Handlungsanvisninger		
Kapitel 7: anbefalinger	side	66
Særudtalelse	side	73
 Del 4: Resumé af betænkningen	side	76
 Del 5: Bilag		
Bilag 1: Statistik om børns og unges brug af medier i fritiden.		
Bilag 2: BBC, Guidelines for the portrayal of violence.		
Bilag 3: Svar på Medieudvalgets spørgsmål om gode idéer til medieundervisning.		
Bilag 4: Medieudvalgets kommissorium og sammensætning.		

Forord

I foråret 1994 nedsatte regeringen Medieudvalget, som bl.a. fik til opgave at foreslå, hvordan massemedierne i højere grad end i dag kan blive sociale, kulturelle og politiske ressourcer for befolkningen.

For at opfylde denne centrale opgave i Medieudvalgets kommissorium har udvalget besluttet at udarbejde en *Betænkning om børns og unges brug af massemedier*.

Udvalget mener, at forslag til at forbedre vilkårene for børns og unges mediebrug vil være et vigtigt bidrag til at realisere kommissoriets mål.

Udvalget har noteret sig, at Mediekommissionen i sin afsluttende betænkning fra 1985 beskæftigede sig med samme spørgsmål - især med hensyn til mulighederne for medieundervisning i folkeskolen og det øvrige uddannelsessystem¹. Det kan imidlertid konstateres, at der ikke er sket afgørende ændringer af prioriteringen af området i den mellemliggende periode.

Betænkning om børns og unges brug af massemedier er udarbejdet med hjælp fra *Arbejdsgruppen om befolkningens brug af massemedier* under Medieudvalget.

Arbejdsgruppens medlemmer var: Rektor Kim Minke (formand), adm. direktør Ebbe Dal, direktør Torben Holmbäck, chefredaktør Lisbeth Knudsen, redaktør Torben Krogh, kommitteret Henning Lund-Sørensen, formand Tove Malzer, afdelingschef Hans Carl Nielsen, journalist Trine Sick, professor Niels Thomsen, produktionsleder Hans Bang, direktør Bjarne Egedal (udtrådt november 1995), docent Kirsten Drotner, lektor Birgitte Hohn Sørensen og lektor Birgitte Tufte.

Arbejdsgruppens sekretariat har bestået af fuldmægtig Henrik Andersen og fuldmægtig Else Fabricius samt kontorfuldmægtig Hanne Westergaard.

I arbejdet med betænkningen har Medieudvalget lagt vægt på dialog med børn og unge, lærere, undervisningskonsulenter og andre med indsigts på området.

I den forbindelse ønsker Medieudvalget især at takke Børnerådet, som med kort varsel gennemførte en *mediehøring* blandt børn og unge.

Se *Betænkning om dansk mediepolitik*, Mediekommissionens betænkning nr. 6, 1985, afsnit 1.10: Uddannelse og forskning.

Også tak for en god debat til de 35 deltagere i seminaret om børns og unges mediebrug (november 1995). Og tak til de godt 20 lærere, undervisningskonsulenter og andre sagkyndige, som har skrevet til udvalget med synspunkter af relevans for arbejdet med betænkningen.

Medieudvalget den 31. januar 1996

Indledning

Emne

Denne betænkning vedrører alle typer massemedier og alle kategorier af børn og unge. Den behandler de trykte og elektroniske medier, og den undersøger børns og unges brug af massemedier med særlig vægt på gruppen af 7-12 årige børn og 13-19 årige unge.

Formål

Formålet med betænkningen er at kortlægge og diskutere børns og unges brug af massemedier for at vurdere og anbefale, hvordan medierne i højere grad end i dag kan blive sociale, kulturelle og politiske ressourcer for børn og unge.

Som led heri:

vurderes mediernes rolle i børns og unges hverdag, og Medieudvalgets grundsynspunkter om børns og unges mediebrug fremstilles;

diskuteres emner, som udvalget finder særligt vigtige - bl.a. om betydningen af medieundervisning og medieværksteder samt om forskelle mellem kulturstærke og kultursvage børn og unge;

foreslås initiativer og indsatsområder, og der vurderes eventuelle barrierer for at opnå de ønskede mål.

Brug af medier belyses i to betydninger: dels som tilegnelse af informationer, viden og oplevelser, der formidles via medierne, dels som anvendelse af medier som kanaler for egne ytringer.

Ved *medier som ressource* tænkes på samme dobbelthed - at medierne kan være aktiver for børn og unge i kraft af både det indhold, der formidles, og det kommunikationsredskab, de udgør i formidling af børns og unges egne budskaber.

Betænkningen lægger vægt på at vurdere mediebrugen i en helhed. Det er således ikke brugen af det enkelte medie, der er i fokus, men samspillet mellem de forskellige medieformer og den plads og betydning, som dette samspil synes at have i børns og unges hverdag.

I betænkningen indgår resultater fra undersøgelser om børn, unge og medier, der er udarbejdet de seneste år. Det gælder undersøgelser, som er udarbejdet i andres regi og i Medieudvalgets regi. Resultater fra medieforskningen er blevet inddraget, men udvalget har dog måttet konstatere, at det er sparsomt med danske undersøgelser på en række områder.

Motiv

Medieudvalgets motiv til at udarbejde denne betænkning er især ønsket om at give et *helhedsbillede* af børns og unges mediebrug og at anvende det som grundlag for handlingsanvisninger.

På den måde vil Medieudvalget bidrage til at tilgodese "*samfundets behov for en flerhed af medier, der både kan sikre folkestyret de bedste vilkår, og som kan medvirke til, at den enkelte borger får mulighed for at udnytte sine økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder.*" (Medieudvalgets kommissorium)

Struktur

Betænkningen er struktureret i fem dele:

Del 1 (kapitel 1 og 2) redegør for Medieudvalgets principielle udgangspunkt for diskussionerne i betænkningens 2. del. *Kapitel 1* vurderer mediernes rolle i børns og unges hverdag, og *kapitel 2* fremstiller udvalgets grundsynspunkter om de færdigheder, som børn og unge har behov for at opøve og udvikle i et moderne kommunikationssamfund.

Del 2 (kapitel 3, 4, 5 og 6) diskuterer spørgsmål, som efter udvalgets mening har central betydning for børns og unges brug af massemedier. *Kapitel 3* sætter fokus på tilegnelsen af mediernes indhold - hvordan det i højere grad end i dag kan blive en ressource for børn og unge. *Kapitel 4* beskæftiger sig med medier som kommunikationsredskaber, og hvordan børn og unge får bedre vilkår for at bruge dem som kanaler for egne ytringer. *Kapitel 5* diskuterer behovet for at styrke og forbedre medieundervisningen på alle niveauer af uddannelsessystemet. Og *kapitel 6* diskuterer - ud fra betænkningens foregående kapitler - forskelle mellem kulturstærke og kultursvage børn og unge.

Del 3 (kapitel 7) udgør betænkningens anbefalinger. **Del 4** er et resumé af betænkningen, og **del 5** indeholder fire bilag.

Del 1:

Udgangspunktet

Kapitel 1: Mediernes rolle i hverdagen

1.1 Medierne som ressourcer

Massemedierne spiller en vigtig rolle i børns og unges hverdag:

inden de er 16 år, har de i deres fritid tilbragt flere timer med medier end i skolen;

flere og flere børn og unge har selv elektroniske medier (tv, video og computer);

mange nye medier med appel til ungdommen kommer ind i danske hjem. Over halvdelen af de danske børnefamilier har således adgang til satellit-tv.

Medierne kan udgøre sociale, kulturelle og politiske ressourcer for børn og unge i deres hverdag.

Med *sociale ressourcer* menes her, at medierne kan medvirke til at styrke børns og unges muligheder for at handle i samfundet og kan blive aktiver i deres sociale netværk.

Med *kulturelle ressourcer* menes her, at medierne kan medvirke til at give børn og unge oplevelser og styrke deres muligheder for at forstå sig selv og deres omverden.

Med *politiske ressourcer* menes her, at medierne kan medvirke til at styrke børns og unges indflydelse på og deltagelse i de demokratiske processer på alle niveauer.

På denne måde er medierne almindeligvis et aktiv for børn og unge snarere end en trussel mod deres opvækst og udvikling.

Men at udnytte og udvikle medierne som sociale, kulturelle og politiske ressourcer er en proces med krav og udfordringer. Det drejer sig ikke alene om krav og udfordringer til det enkelte barn og det enkelte unge menneske, men også om nye opgaver for:

1. *uddannelsessystemet*, så børn og unge opnår grundlæggende færdigheder i at tilegne sig mediernes indhold, opøver selvstændig stillingtagen og lærer at formidle ved hjælp af medier;

2. *medievirksomhederne*, så børn og unge i højere grad end i dag får adgang til et medieudbud med kvalitet og relevans;
3. *kulturelle institutioner*, herunder biblioteker og medieværksteder, så børn og unge også på den måde får adgang til et mangfoldigt medieudbud.

Medierne er en integreret del af børns og unges hverdag - ligesom familien, kammerater og fritidsinteresser er det. Ifølge en rapport² udarbejdet for Medieudvalget bidrager medierne både til at *hele* og *dele*:

"Medierne medvirker til at skabe sammenhæng i hverdagen på tværs af forskellige livsområder og grupper, samtidig med at de selv samme medier medvirker til at opretholde og måske forstærke kulturelle forskelle mellem aldre, køn og sociale grupper. Denne polarisering ser navnlig ud til at ske blandt unge, der har bedre muligheder end børn for at træffe individuelle valg."

En anden rapport³ udarbejdet for Medieudvalget betoner mediernes rolle i udviklingen af *identiteten*;

"De moderne massemedier...tilbyder et spejl, en mere eller mindre fiktiv ramme og historie, som vi kan spejle os selv, vores udseende, vores liv i. Når en sådan spejlrelation etableres - og den etableres altid kun i et glimt eller i en kort tid - så føler vi, at vi har eller får en identitet. Mens man i gamle dage kunne have en forestilling om at finde sin identitet én gang for alle, har de fleste af os nu om dage gjort den erfaring, at en identitet er noget, der hele tiden skal justeres, opretholdes, ændres og genetableres."

Børns og unges mediebrug spiller desuden en vigtig rolle for deres muligheder på arbejdsmarkedet.

Det arbejdsmarked, som børn og unge går ud til i fremtiden, er i mange henseender mere komplekst, end tidligere generationer har oplevet. Det vil være et arbejdsmarked med store krav til færdigheder i at tilegne sig, bearbejde og formidle information og viden. Et arbejdsmarked hvor computeren og andre medier er en væsentlig del af hverdagen - både som kilder til information og som redskaber til formidling.

Kirsten **Drotner**, *Mediedannelse: Bro eller barriere? - om børns og unges mediebrug*, Medieudvalget 1995.

Karen Klitgaard Povlsen, *Organisering af hverdagsliv og livsstil - ugeblade, magasiner og fagblade*, Medieudvalget 1995.

1.2 To mediekulturer

Flertallet af børn og unge lever i deres fritid i en *blandet mediekultur* forstået på tre måder. For det første gør de fleste brug af mange medier: de bruger både elektroniske og trykte medier. For det andet har mange et aktivt og ligefremt forhold til computeren, der netop integrerer tekst, lyd og billeder, som ingen medier tidligere har gjort. For det tredje udfylder medierne hverdagens 'tidslommer' mere end tidligere: mange medier (aviser, blade, walkman mv.) er mobile eller er umiddelbart tilgængelige, hvor unge færdes (f.eks. spillecomputere i ungdomsklubber) og bruges derfor i stigende grad til at udfylde en ledig stund.

Den blandede mediekultur er en ny tendens og udtrykker et skift i 'mediegenerationerne': De, der voksede op i mellemkrigstiden, tilhører radio- og filmgenerationen; efterkrigsgenerationen blev en tv- og musikgeneration, og i dag kan man tale om en *multimedie-generation*.⁴ Aviser og ugeblade har dog spillet en vigtig rolle i hele perioden.

Den blandede mediekultur står i et vist modsætningsforhold til den mediekultur, som opleves og indlæres i uddannelsessystemet. Grundlæggende for uddannelsessystemet er skriftkulturen og den mundtlige kommunikation, mens de elektroniske billedmedier (og den kultur, der er knyttet hertil) kun i begrænset omfang er genstand for systematisk undervisning.

Modsætningsforholdet rejser spørgsmålet om mulighed og behov for at bygge bro mellem de to kulturer: børns og unges blandede mediekultur i fritiden og uddannelsessystemets skriftkultur.

Opgaven består ikke i at udvikle eller favorisere den ene kultur på bekostning af den anden, men i at opnå et samspil mellem dem, så de gensidigt forstærker hinanden. Nu som før er det en fundamental opgave for skolen at lære børn og unge at læse og skrive - for bl.a. på den måde at bidrage til at udvikle skriftkulturen. Den nye udfordring består i at sikre, at uddannelsernes skriftkultur ikke fjerner sig stadig mere fra den blandede mediekultur og de hertil knyttede mediemæssige færdigheder, som børn og unge tilegner sig i fritiden.

Kirsten Drotner påpeger i sin rapport, *Mediedannelse: Bro eller barriere?*, at det er misvisende at tale om en computergeneration: "*For det er netop karakteristisk, at de forskellige medieformer blandes, og computeren er i sig selv et godt eksempel på denne blanding: Den bliver mere og mere et bindeled mellem andre medier (cd, tv, fax).*"*

Nøgletal om børns og unges brug af massemedier

Børn bruger mindre tid på medier end unge gør. Børn på 7-12 år bruger i gennemsnit ca. 3 1/2 time om dagen på medier i fritiden, når der ses bort fra lektielæsning. Tilsvarende bruger en teenager 4 timer og 45 minutter.

Børn og unge bruger ikke nær den samme tid til medier som voksne gør. 7-18 årige bruger i gennemsnit godt 4 timer om dagen på medier (bortset fra lektielæsning), mens en voksen typisk bruger godt 6 timer om dagen. Især bruger voksne mere tid til radiolytning.

Børn og unge bruger i fritiden betydeligt mere tid på elektroniske end på trykte medier. I gennemsnit bruges ca. 1/2 time om dagen til trykte medier.

Børn og unge har generelt et mere alsidigt forbrug af elektroniske medier end voksne har. De vænner sig hurtigere end voksne til nye medier (satellit-tv, video og computer).

Nogle børn og unge har et påfaldende stort forbrug af bestemte medier. Således bruger 18% teenagerne mere end 3 timer pr. dag på tv, og 29% af dem bruger mere end én time på video. 56% af de 7-9 årige læser kun trykte medier i form af tegneserier i deres fritid (bortset fra lektier) - en betydelig stigning.

Nogle børn og unge har et påfaldende lille forbrug af bestemte medier. Hver femte teenager bruger slet ikke tid på de trykte medier (bortset fra lektier), og 40% af børnene lytter ikke til radio.

Der er en svag tendens til, at børn og unge vælger trykte medier fra. Det viser udviklingen i medieforbruget gennem de seneste 10 år. Men udviklingen afspejler en generel tendens i befolkningens medieforbrug.

Børn og unge bruger stort set den samme tid til elektroniske medier i dag sammenlignet med for ti år siden. Der er sket et betydeligt fald i radiolytningen, mens forbruget på alle andre områder er øget.

Unge med adgang til satellit-tv bruger en betydelig del af seertiden til at se satellit-tv. Mens en dansker med satellit-tv typisk bruger 37% af sin seertid til satellit-tv, udgør andelen 48% for teenagerne.

I boks 1 ses de vigtigste resultater af en bearbejdning af statistisk materiale om børns og unges brug af massemedier. **Bearbejdningen** er foretaget i forbindelse med denne betænkning. I bilag 1 er der fremstillet uddybende resultater for de enkelte medietyper. Tidsangivelserne må tages med det forbehold, at der kan være tale om samtidighed i brugen af flere medier.

1.3 Sammenfatning

- * Medierne er almindeligvis sociale, kulturelle og politiske ressourcer for børn og unge. Men at udnytte og udvikle disse ressourcer stiller krav til såvel børnene og de unge som til medierne, uddannelsessystemet og øvrige kulturinstitutioner.
- * I deres fritid lever børn og unge i en blandet mediekultur, mens de i uddannelsessystemet især oplever og lærer skriftkultur. Uddannelsessystemet bør fortsat lægge vægt på skriftkultur og mundtlig kommunikation, men udfordringen er også at bygge bro til børns og unges mediekultur i fritiden.
- * Udviklingen af arbejdsmarkedet og medierne nødvendiggør, at børn og unge bliver bedre til at bruge medier som kilder til viden og som eget kommunikationsredskaber. Mens mange mennesker i tidligere generationer sagtens kunne fungere socialt og kulturelt uden mediekundskab, hører en sådan i dag til nødvendig almenviden.

Kapitel 2: De grundlæggende færdigheder

For at medierne kan være sociale, kulturelle og politiske ressourcer for børn og unge, er der fire grundlæggende færdigheder, som skal læres:

- læse og forstå tekst;
- læse og forstå billeder;
- forstå og udnytte medieudtryk;
- formidle og kommunikere.

Disse fire færdigheder er både forudsætninger og mål for børns og unges brug af massemedier.

2.1 Læse og forstå tekst

I et **samfund**, hvor information, viden og kommunikation spiller en afgørende rolle, er læsefærdighed af grundlæggende betydning for det enkelte individs handlemuligheder og demokratiets videre udvikling.

Samfundet har i de seneste årtier udviklet sig til at blive meget mere komplekst end tidligere. Det har bl.a. betydet, at kravene til befolkningens læsefærdighed er steget voldsomt - og de stiger stadig.

Derfor er det et problem for samfundet og den enkelte borger, at mange børn og unge har svært ved at nå op på det nu nødvendige læseniveau; de er **læse handicappede**:

Gruppen **af funktionelle analfabeter** er i den seneste snes år blevet et stærkt voksende problem ikke blot i Danmark, men i vidensbaserede samfund i almindelighed. En funktionel analfabet har ikke tilstrækkelig læsefærdighed til at kunne indfri de forventninger og krav, som stilles i arbejde og fritid. Den kraftige vækst af denne gruppe giver både de pågældende og samfundet alvorlige problemer. Denne gruppe er antagelig omkring 15% og synes klart voksende.

De ordblinde (ca. 3 % af en årgang) er det relativt nemt at afgrænse. De ordblinde har en stor risiko for at blive funktionelle analfabeter, også selv om de får en god undervisning, har en god hjemlig baggrund osv.

De læseretardedede er en gruppe, det er væsentligt vanskeligere at afgrænse. De kan have en virkelig god prognose med hensyn til læsefærdighed - hvis de får en veltilrettelagt undervisning og støttes af hjemmet. Uden sådan undervisning og støtte kan prognosen være dårlig. Der er stor risiko for, at disse børn og unge (måske 6%) bliver funktionelle analfabeter.

De læsesvage har problemer med at forstå indholdet i læsestoffet og har også tit vanskeligheder inden for andre områder. Størrelsen af denne gruppe er det næppe muligt at angive.

En undersøgelse fra 1991⁵ viser, at mellem 320.000 og 520.000 danskere (teenagere og voksne) har "betydelige læsevanskeligheder", og at problemet er særligt stort blandt de lave sociale lag. 21 % af de ufaglærte, som deltog i undersøgelsen, havde læsevanskeligheder, mens andelen kun var 6% for andre grupper på arbejdsmarkedet. Blandt de arbejdsløse udgjorde den hele 30%.

Forskere ved Danmarks Pædagogiske Institut vurderer konsekvenserne:

"De elever, der ikke selv kan læse og tilegne sig viden på det tidspunkt, hvor skolen forudsætter, at de kan det, har risiko for reelt, om ikke formelt, at blive sorteret fra.

Verden uden for skolen forventer (og forlanger derved indirekte), at den 10-11-årige selv kan tilegne sig viden via læsning...Selv om stigningen i kravene til læsefærdighed ikke accellererer, men alene fortsætter i samme tempo som nu, er det, der kaldes 'funktionel analfabetisme', en reel trussel mod den enkelte elevs kommende liv som ung og voksen, både med hensyn til arbejde og med hensyn til privatliv".⁶

De samme forskere peger på, at hjemmemiljøet, dvs. mange familiers manglende stimulation af børns læsning, er den vigtigste årsag til læsevanskelighederne.

Det må betones, at færdighed i at læse og forstå tekst ikke er et rent teknisk spørgsmål; ofte er det nødvendigt at have et forhåndskendskab til det emne, som den pågældende tekst beskæftiger sig med. Derfor bør indlæring af læsefærdighed til stadighed ledsages af undervisning i f.eks. de samfundsmæssige forhold, som teksten rummer.

Carsten Elbro m.fl., *Danskernes læsefærdighed*, 1991.

Mogens Jansen, Liselotte Kulpa og Susanne Günther, *Hvis vi lader, som om de ikke er der, forsvinder de nok afsig selv*, DPI 1993.

2.2 Læse og forstå billeder

Billeder har en stor og voksende betydning for børns og unges hverdag. Mange trykte medier er samtidig billedmedier. Tilbudene fra fjernsyn og video øges, og computeren vinder frem også med grafik og billeder, både faste og levende.

Denne udvikling stiller stadig større krav til, at børn og unge kan læse og tolke billeder.

Der er grundlæggende forskel på skrevne tekster og billeder: man skal ikke lære billeders alfabet på samme formelle måde som teksters alfabet. Det skyldes, at de færdigheder, mennesket anvender til at afkode billeder, i vidt omfang er de samme, som det anvender til at orientere sig i omverdenen. Det fører let til en forestilling om, at man kan forstå billeder uden at have lært det. Men undersøgelser⁷ viser, at de fleste mennesker er mindre bevidste om billeders virkemidler - herunder billedmanipulation - end om teksters virkemidler. Et flertal af befolkningen er i den forstand '*billedblinde*'. Det er et meget centralt problem for et samfund, der stiller store - og stigende - krav til befolkningens færdigheder i at forstå billedbudskaber.

Læseforskningen har en lang tradition bag sig, som gør det muligt at vurdere, hvorvidt børns og unges læsefærdighed er blevet bedre eller ringere. En tilsvarende tradition kendes ikke inden for billedforskningen, og man kan derfor ikke vide, om børn og unge er blevet bedre eller ringere til at afkode og forstå visuelle budskaber, end det var tilfældet i **tidligere** generationer. Det er en udbredt antagelse, at nutidens børn og unge er bedre til at tolke billeder end ældre mennesker, men nyere undersøgelser⁸ viser, at dette ikke synes at være tilfældet. En hyppigere omgang med billedmedier sikrer ikke i sig selv en bedre forståelse, endsige mere bevidst brug af disse medier.

Billedmedierne har fået en større betydning både i befolkningens arbejdsliv og fritid. Det øger kravene til, at befolkningen dels kan og vil udnytte billedmedierne, dels forstår at se bag om disse mediers tilsyneladende enkle afbildning af virkeligheden. I samme takt vokser vanskelighederne for de dele af befolkningen, der ikke har tilstrækkelig forståelsesmæssig baggrund til at indfri kravene.

Poul Messaris, *Visual literacy: Image, Mind & Reality*, 1994.

⁸

Poul Messaris, IN Mediekultur, nr. 23/1995.

2.3 Forstå og udnytte medieudtryk

En del medier henvender sig til flere sanser på én gang: tv, video, computer og film udnytter i reglen både tekst, billeder og lyd. Og som nævnt er de fleste trykte medier også billedmedier i den forstand, at billeder supplerer eller erstatter teksternes budskaber.

De ovenfor skitserede problemer med funktionel analfabetisme og 'billedblindhed' bliver endnu mere påtrængende set i lyset af, at nutidens medier i vidt omfang er *blandingsmedier*. Og problemerne bliver akutte for den generation af børn og unge, for hvem computeren bliver en central teknologi, der mest intensivt kombinerer tekst, lyd og billeder. Denne generation vil ikke som voksne i samme omfang som tidligere kunne klare sig i arbejdslivet ved at kompensere svaghed i forhold til et medie, f.eks. det visuelle, med styrke i forhold til et andet medie, f.eks. skriftlig kommunikation.

Færdighed i selvstændig stillingtagen ud fra egne erfaringer er grundlæggende i dansk oplysnings- og uddannelsestradition. I forhold til de moderne kommunikationsteknologier, der kraftigt øger mængden af mulig information, udmønter denne færdighed sig i to dimensioner: For det første som færdighed i at kunne udvælge og forstå de informationer, som har relevans for én selv, og kunne omsætte de valgte informationer til brugbar viden. For det andet som færdighed i at kunne udnytte de former for kunst og underholdning, der skaber oplevelser og kvalitet i forhold til ens egen livshorisont.

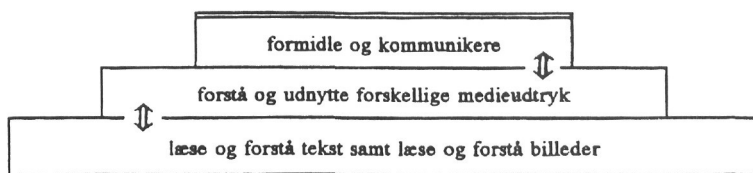
2.4 Formidle og kommunikere

Ikke mindst på grund af den teknologiske udvikling i samfundet bliver der flere måder at formidle informationer, viden og oplevelser på. Mange børn og unge vokser op i miljøer, hvor video, computere, multimedier, internet mv. er en integreret del af hverdagen. Og på fremtidens arbejdsmarked vil mange af disse medier være dagligdagens arbejdsredskaber. Derfor vokser behovene for at kunne anvende sådanne kommunikationsredskaber.

Færdighed i at formidle og kommunikere drejer sig om at kunne anvende flere udtryksformer hver for sig og sammen. Skrivefærdigheden er nu som før basal, men der opstår nye krav: video åbner muligheder for selv at skabe levende billeder; computermediet gør det muligt at fremstille og bearbejde grafik, tegninger, billeder - efterhånden også levende billeder. Dertil kommer perspektivet i at koble video, computer og telenet: snart vil det blive både let og billigt at optage video og redigere den i computeren, hvorefter resultatet kan distribueres til andre mennesker via netværk.

2.5 Sammenfatning

- * Børn og unge har brug for at opøve og udvikle fire grundlæggende færdigheder: at læse og forstå tekst, at læse og forstå billeder, at forstå og udnytte forskellige medieudtryk samt at formidle og kommunikere. Behovet for at styrke disse færdigheder skyldes bl.a. de voksende kvalifikationskrav på det fremtidige arbejdsmarked.
- * Forholdet mellem færdighederne kan illustreres i en pyramidemodell:

- * Modellen illustrerer, at læsefærdighed både med hensyn til tekst og billeder er af grundlæggende betydning. Denne færdighed er forudsætning for effektivt at kunne kombinere, vælge og vurdere **medie**udtryk. Og tilsammen er disse færdigheder forudsætning for at formidle. Dobbelpilene viser, at påvirkningen går begge veje, så f.eks. en bedre formidlingsfærdighed også bidrager til at udvikle de øvrige færdigheder.

Del 2:

De centrale spørgsmål

Kapitel 3: Tilegnelse af mediernes indhold

3.1 Indledning

Denne betænkning opfatter mediebrug i to betydninger: som *tilegnelse* af mediernes indhold og som *redskab* for egne ytringer.

Dette kapitel sætter fokus på den første betydning, dvs. hvordan børn og unge får information, viden og oplevelser ved at læse trykte medier, se fjernsyn, lytte til radio osv. Og i den forbindelse diskuteres det også, om de elektroniske billedmedier - især med deres **voldsskildringer** - kan skade nogle børn og unge.

3.2 To grundholdninger

Spørgsmålet om tilegnelsen af mediernes indhold har ofte været genstand for principiel debat. Det gælder blandt medieforskere og i den offentlige debat generelt, og det gælder især i spørgsmålet om børns og unges tilegnelse af medier.

På den ene side er der blevet fremført en *kulturpessimistisk* holdning: tegneserier var underlødige litteratur, tv bidrog til kulturel ensretning og berøvede børn og unge deres kreativitet, video blev sat lig videovold osv. For nu at sætte synspunktet på spidsen.

På den anden side stod og står en *kulturoptimistisk* holdning: nye medieteknologier er blevet hilst velkomne og markedsført, som om de nærmest kunne løse alle problemer. Nogle af de mange annoncer for multimediacomputere i dagens aviser er måske et godt eksempel på det.

Også medieforskerne har været delt i spørgsmålet. Naturligt nok - fordi det drejer sig om forhold, hvor mange faktorer spiller ind. Men generelt synes der inden for de seneste 10-15 år at være en bevægelse væk fra den kulturpessimistiske holdning. De fleste medieforskere anser således i dag ikke tilegnelsen af medier som et passivt forbrug, men snarere som en aktiv proces, hvor børn, unge og voksne får information, viden og oplevelser, som almindeligvis er en ressource for dem.

Som det fremgår af kapitel 1 i denne betænkning har Medieudvalget samme grundsynspunkt: at tilegnelsen af medier snarere er en aktiv proces, som kan give ressourcer, end den er et passivt forbrug, som skader menneskers kreativitet.

Det betyder ikke, at udvalget anser enhver medieudvikling og ethvert medieindhold for uproblematisk. Og derfor er der bestemt grund til at vurdere forholdene: både de positive muligheder og eventuelle slagsider.

Det første forhold drejer sig om vilkårene for børns og unges tilegnelse af medier.

3.3 Vilkår for tilegnelsen

I løbet af de seneste 10 år har medieudviklingen - især hvad angår de elektroniske medier - ændret sig væsentligt, så børn, unge og voksne i dag har et meget anderledes medieudbud. Udviklingen kan sammenfattes i tre kendetegn:

medieboom. Siden midten af 1980'erne har mange hjem fået kabel-tv med mulighed for mere end 20 tv-programmer. En ny national tv-kanal, TV 2, er opstået, og lokalradio og -tv er blevet en del af det samlede mediebillede;

internationalisering. Satellit-tv og jordbaseret tv fra andre lande er blevet almindeligt. I dag sendes der ikke bare fra land til land, men fra verdensdel til verdensdel. Satellit-kanalerne CNN og MTV er således eksempler på *globalisering*;

kommercialisering. Privatejede tv-selskaber giver public service-kanalerne modspil, omend de (DR og TV 2) stadig står stærkt i konkurrencen. Reklamer er blevet gængse også i de elektroniske medier.

I de seneste år er der sket en markant udvikling på edb-området. Børn og unge i dag vokser således op i en tid, hvor ord som internet, cyberspace og virtual reality er almindelige.

Det er umuligt at forudsige den fremtidige udvikling, der knytter sig til disse ord, men sikkert er det, at mediebilledet er under stadig forandring, og at det vil være en udfordring for det enkelte barn og unge menneske og for samfundets demokratiske institutioner.

Medieudvalget er således overbevist om, at de ændrede vilkår for medietilegnelsen vil stille større krav til, at børn og unge opøver og udvikler de grundlæggende færdigheder, som er fremstillet i kapitel 2 i denne betænkning.

Alene det forhold, at børn og unge i dagligdagen er omgivet af en omfattende informationsmængde, aktualiserer behovet for at kunne læse, vælge, vurdere, kombinere og formidle.

3.4 Børns og unges egne ønsker til medierne

For at vurdere, hvordan medierne i højere grad end i dag kan være ressourcer for børn og unge, er det oplagt at høre, hvad de selv mener om spørgsmålet.

Med det udgangspunkt har Børnerådet - på Medieudvalgets opfordring - gennemført en *mediehøring*⁹, hvor mere end 600 børn i alderen fra 4 til 17 år udtalte sig om deres brug af og ønsker til medierne.

Af boks 2 fremgår de vigtigste resultater af høringen.

Børnerådets sekretariat har sammenfattet hovedindtrykket af mediehøringen på følgende måde:

"Børnene ønsker at blive mere tilgodeset på de nære og konkrete områder. Dagblade og lokale blade kan bruges af børn til at deltage mere aktivt i **samfundsdebatten** - lokalt og på landsplan.

Børnene vil tages med i processerne, og emnerne, der tages op, skal helst være vedkommende og handle om børnenes hverdag. Skole- og institutionslivet og hele fritidslivet er områder, hvor børnene ønsker mere mediemæssig fokus. Som børnene ser det, kunne de let blive inddraget mere i medierne. Der vil være mange interesserede læsere/seere/lyttere blandt børnene, hvis indholdet blev mere vedkommende for deres daglige liv. "

Selv om de fleste børn sjældent læser dagblade, havde alle kategorier af børn, som deltog i høringen, idéer til, hvordan de kunne tænke sig at bruge medierne anderledes. "Børnene savner faktisk læsestof, der henvender sig specielt til dem", hedder det i sammenfatningen fra Børnerådets sekretariat.

Mediehøringen bekræfter en række af de konklusioner, som er indholdt i den omfattende undersøgelse om børns og unges avislæsning, som avisudgivernes brancheorganisation, Danske Dagblades Forening, fik udarbejdet i 1989-90. *X-presundersøgelsen*, som den blev kaldt, pegede dog ikke i samme grad som Børnerådets høring på, at børn ønsker særligt avisstof for børn.

Mediehøringens tilblivelse, organisering og resultater er fremstillet i rapporten, *Børnerådets mediehøring*, Børnerådets sekretariat 1996. Børnerådets børn er i alt 38 skoleklasser/ elevråd/ børnehaver fra hele landet, der er samlet i et netværk. Børnerådet hører børnene om aktuelle emner med relevans for deres liv og vilkår. Rådet formidler børnenes meninger og gode idéer til medier, politikere og andre beslutningstagere.

Resultater af mediehøring om børns mediebrug

De trykte medier

Børnene læser ikke om nyheder i dagens avis; de læser om tv, og det gør de også gerne i ugebladene. Børnene læser forældrenes ugeblade, hvor de særligt interesserer sig for tv- og filmverdenen. Kun ca. 10% af de spurgte børn i alderen 8 til 13 år angav, at de læser dagblade ofte - det gælder for landsdækkende såvel som lokale dagblade.

Mange børn kunne tænke sig en børneavis en gang om ugen, om hvad der sker i Danmark og i verden i øvrigt, om det, der har indflydelse på børns liv. Svære ting skal forklares. Avisen skal ikke være for dyr.

En side i de store dagblade om og for børn. Nyt om nye regler på børneområdet og mere om skolelivet. Børn kan også skrive til andre børn. Underholdning, krydsord, find fem fejl mv. ønskes også.

Sider i lokalblade med nyt om fritids-tilbud, kommunale regler, annoncer til børn mv. Her kan man spørge om børns mening, når noget skal laves for børn i kommunen.

De elektroniske medier

Fjernsyn er det medie, børnene bruger mest tid på. Børn i alle aldre ser både børne-tv og voksen-tv, hvis det er underholdende. Børn ser meget voksen-tv, men programmer for børn holder de mest af.

Børnene savner nyheder, der kan forstås af børn; nyheder, der ikke fokuserer på de voldelige elementer i verdens konflikter, men på, at det kan lade sig gøre at leve under andre forhold, end dem de kender til.

Eftertragtet er også udsendelser om sport, konkurrencer, ungdomsserier, fakta om konkrete ting i børns liv, informationer om fremtiden - uddannelse, job mv.

Der mangler i høj grad fjernsyn for gruppen mellem 8 og 12 år. Der er langt fra *Fjernsyn for dig* til *Zig-zag*. I det hele taget vil børn gerne se mere til børn på skærmen. Fjernsyn om og lavet af børn.

Radiomediet optager de ældre børn mere end de yngste børn. Børnene begynder først vedholdende at høre radioprogrammer i 9-10 års alderen.

3.5 Medier som ressourcer

Medieudvalget ser det ikke som sin opgave at komme med specifikke forslag og anbefalinger til medievirksomhederne med hensyn til medieudbudet og dets indhold. Men udvalget vil betone *det almene mål*:

- **børn og unge har adgang til et alsidigt udbud af medier og et medieindhold med kvalitet og relevans.**

Adgang til et alsidigt udbud af medier vil sige, at børn og unge i dagligdagen kan orientere sig i både trykte og elektroniske medier. Mange børn og unge ser ikke et dagblad i hjemmet, og det er derfor vigtigt, at de i skolen, fritidshjemmet, i ungdomsklubben og andre steder har adgang til et bredt udvalg af trykte medier.

Et medieindhold med kvalitet vil sige, at medierne giver børn og unge muligheder for saglig og grundig information samt kunstneriske oplevelser og underholdning. Det drejer sig både om at give børn og unge et *medspil*, dvs. et medieindhold de selv umiddelbart ønsker, og et *modspil*, dvs. et medieindhold som kan udfordre dem ved f.eks. at give indsigt på nye områder.

Et medieindhold med relevans vil sige, at det dels opfylder her-og-nu funktioner, som børn og unge kan bruge i daglige gøremål, dels formidler information, kunst og oplevelser, der også har betydning for dem på langt sigt - i udviklingen af deres personligheder.

Alt i alt er medieudbudet en væsentlig kilde for mange børn og unge - ved siden af forældrene og skolen - når det gælder at skaffe sig viden og forståelse for verden og samfundet omkring dem. Det handler om alt fra aktuelle emner som miljøspørgsmål, krig og sociale konflikter til almene emner som historie, natur og videnskab.

Man kan naturligvis som voksen nære bekymring for, at meget af den information og viden, der formidles af de mange medier, bliver kaotisk og uden indre sammenhæng, og derfor af og til kan opleves som skræmmende af børn og unge. Det samme kan siges om de følelsesmæssige sider af livet, som børn og unge søger svar på i medierne, men omvendt må det siges, at det altid har været de nære voksne og skolens opgave og ansvar at bringe struktur og sammenhæng ind i den verden, børnene og de unge lever i. Den opgave er formodentlig ikke blevet mindre kompliceret i et moderne kommunikationssamfund, men det bør ikke overskygge, at medierne for de fleste børn og unge er en positiv ressource, som udvider de erfaringer og den viden, som bl.a. forældre, skole og kammerater repræsenterer.

De svar, som børnene i *mediehøringen* gav om medieudbudet og dets indhold, synes at bekræfte disse overvejelser om mediernes flertydige rolle i børns og unges hverdag.

3.6 Behov for åben dialog

For at udvikle medieudbudet til gavn for børn og unge er der efter Medieudvalgets mening behov for *åben dialog* om, hvordan medieudbudet i højere grad end i dag kan blive sociale, kulturelle og politiske ressourcer for børn og unge.

For at skabe en sådan dialog er det for det første vigtigt at tage børns og unges egne ønsker til medieudbudet alvorligt. For det andet kan der være grund til på en mere systematisk måde end hidtil at organisere dialogen. Og for det tredje bør medie-virkomhederne være åbne om egne mål på området.

3.6.1 De trykte medier

Medieudvalget mener, at dialogen om at forbedre de trykte mediers udbud til børn og unge især bør omfatte de synspunkter, som børn og unge selv har givet udtryk for - f.eks. at:

- børns og unges synsvinkler må anvendes, hvor det er relevant;
- børn og unge bør bruges som kilder og kommentatorer, når det er stofområder med konsekvenser for dem.

Erfaringerne med *X-pres-undersøgelsen* er et godt eksempel på, hvordan en positiv proces kan udvikles. Den grundige kortlægning af børns og unges medievaner og deres visioner om bedre aviser gav således anledning til konkrete initiativer og eksperimenter på avisredaktioner. Og det gav grundlag for nye erfaringer, ny debat og nye handlemuligheder.

Forudsætningen for en dialog om medieudbudet - hvor også børns og unges synspunkter inddrages - er, at børn og unge har adgang og kendskab til et bredt udvalg af trykte medier.

Mens alle børnefamilier i Danmark har umiddelbar adgang til radio og tv i hjemmet, er det ingen selvfølge, at der er dagblade i hjemmet. Og derfor anser Medieudvalget det for særligt vigtigt at gøre en indsats for, at en mangfoldighed af trykte medier bliver tilgængelige i de miljøer, hvor børn og unge færdes i det daglige: uddannelsessteder, fritids- og ungdomsklubber mv.

Erfaringerne med *Avisen i undervisningen* og *Ugeblade og magasiner i undervisningen* er gode eksempler på, at trykte medier på en systematisk måde gøres mere til-

gængelige for børn og unge i dagligdagen. Børn og unge får muligheder for at arbejde med aviser, ugeblade og magasiner i undervisningen, og det giver et vigtigt grundlag for, at de kan tages med på råd om, hvordan medierne bliver mere vedkommende for dem.

Medieudvalget hilser det velkomment, at Dansk Fagpresse vil etablere og udvikle projektet *Fagpressen i undervisningen*. Det vil kunne gøre børn og unge i skolemiljøet mere fortrolige med disse medier, og det vil give bedre grundlag for, at de selvstændigt kan vurdere udbudet.

Efter udvalgets opfattelse er *tilgængelighed* et nøglebegreb, når det gælder om at gøre alle trykte medier til bedre ressourcer for børn og unge.

3.6.2 De elektroniske medier

Public service medierne - som medier for hele befolkningen - har pligt til også at udsende programmer, der henvender sig til de yngre aldersgrupper. Børne- og ungdomsstoffet er et højt prioriteret programområde i DR med en stor andel egenproducerede udsendelser, herunder dramatik. TV 2 har i den senere tid arbejdet på at opprioritere området, især med danske programmer.

Det er således Medieudvalgets generelle indtryk, at DR og TV 2 tager deres public service forpligtelse alvorligt på børne- og ungdomsområdet, og at de handler i overensstemmelse med FNs børnekonvention, som pålægger landene at sørge for et alsidigt og kvalificeret tilbud af information til børn og unge.

Medieudvalget har tidligere peget på behovet for, at DR og TV 2 **udarbejder** *public service regnskaber*¹⁰. Børne og ungdomsprogrammer bør her have en central plads. Og i den sammenhæng kan det være nyttigt med brugerpaneler, fokusgrupper og andre fora med feedback på og debat om medieudbudet.

For at give børn og unge et bedre tilbud om at orientere sig om politik og samfund via de elektroniske medier foreslår udvalget, at DR og TV 2 kontinuerligt sender aktualitets- og debatprogrammer for børn og unge. I disse programmer bør børn og unge selv kunne komme til orde.

Selv om det ikke nødvendigvis er en kvalitet, at programmer er *danske*, så er et mangfoldigt udbud af danskproducerede børne- og ungdomsprogrammer et vigtigt bidrag til at udvikle dansk kulturliv. Og derfor tillægger Medieudvalget det stor

¹⁰

Se kapitel 2 i Medieudvalgets *Betænkning om de elektroniske medier*, 1995.

betydning, at forudsætningerne for denne programvirksomhed er til stede, og at alle danske medievirksomheder bidrager til at sikre børns og unges adgang til danske børne- og ungdomsprogrammer, herunder fiktionsserier.

3.7 Medier - som trussel?

I det følgende diskuteres to af de mest omstridte spørgsmål om de elektroniske medier og deres påvirkninger af børn og unge: *Voldsskildringer* i elektroniske billedmedier (afsnit 3.7.1) og *reklamer* (afsnit 3.7.2).

Blandt kritikerne har 'medievolden' og reklamevirksomheden fremkaldt udsagn om, at elektroniske medier udgjorde en trussel mod børns og unges velfærd.

3.7.1 Voldsskildringer i de elektroniske billedmedier

Fremkomsten af nye medier er ofte ledsaget af debat om mediernes skadelige påvirkninger af børn og unge. Det gjaldt film, tegneserier, tv, video og nu computerspil og virtual reality. Disse debatter afspejler formentligt også en vis utryghed hos nogle voksne over for ny teknologi med nye udtryksformer. Et hovedspørgsmål er her, om voldsskildringer i elektroniske billedmedier - med disse mediers særlige påvirkningsmuligheder - har skadelige virkninger på børn og unge.

3.7.1.1 De vigtigste forskningsresultater

Den internationale forskning om medier og vold er meget omfattende¹¹. Der er især sat fokus **på fiktionsprogrammer** og **den fysiske vold** blandt grupper af børn og unge. Voldsskildringer i *faktaprogrammer* og deres påvirkninger synes derimod ikke at være belyst tilstrækkeligt til, at der kan siges noget klart herom.

Megen tidligere forskning på området har forsøgt at finde direkte sammenhænge mellem at se voldsskildringer og børns aggressive og destruktive adfærd. Sådanne enkle sammenhænge er ikke blevet tilfredsstillende godtgjort. Og i det hele taget giver de fleste undersøgelser ikke enkle og entydige resultater, men rummer mange modsigelser eller peger på en række forskellige, mulige sammenhænge.

I boks 3 er de vigtigste resultater af nyere forskning om voldsskildrings påvirkninger af børn og unge uddybet. Resultaterne drejer sig vel at mærke om **voldsskildringer i fiktionsprogrammer** - og ikke faktaprogrammer.

Udvalg vedrørende film-, tv- og videovold under Kulturministeriet har udarbejdet en rapport, *Medievold - børn og unge*, 1995, som sammenfatter forskningsresultater om voldsskildringer i de elektroniske billedmedier og deres påvirkninger af børn og unge.

Resultater af forskning om voldslddringers påvirkninger af børn og unge

1. De yngste børn er særligt sårbare. Mange børn får indtil 8-9 års alderen angstreaktioner, når de ser programmer med voldsomme eller voldelige scener. Fra 6-7 års alderen begynder børn at vurdere tv's fiktion i forhold til virkeligheden. De store børn skræmmes ikke så meget af uhyggelige eller voldsomme fantasihistorier, som de mindre børn gør. De store børn skræmmes mere af film og historier om f.eks. krig eller atomfare.
2. Familiens sociale, økonomiske og uddannelsesmæssige baggrund spiller en stor rolle for børns og unges medievaner. Børn fra lave socialgrupper ser således generelt mere tv og video end børn og unge fra højere socialgrupper. Der synes tillige at være forskel på, hvordan forældre forholder sig til børns og unges medieforbrug, idet forældre fra de mellemste og høje socialgrupper i højere grad ser og diskuterer medieudbudet med børn og unge.
3. Børn og unge fra lave socialgrupper vælger i højere grad actionfilm og film med voldelige elementer end børn og unge fra andre socialgrupper. Der er her tale om væsentlige forskelle mellem kønnene. Drengene (unge) fra lave socialgrupper ser gennemsnitligt mest vold, f.eks. karate- og actionfilm. En mindre gruppe af disse drenge er storforbrugere af videofilm, herunder film med megen vold. Denne gruppe er samtidig den mest negative over for skolen og dens værdier, og de orienterer sig snarere efter deres kammeraters værdier end efter forældrenes og andre voksnes.
4. En lille gruppe børn og unge på tværs af aldre og socialgrupper er særligt sårbare over for voldsprogrammer, idet flere negative virkninger er koncentreret i denne gruppe. Det drejer sig f.eks. om aggressiv adfærd og tilvænning til voldsoplevelser. Det er børn, der ser meget tv og video, og som også ser mange voldsprogrammer. Samtidig har disse børn dårlige leve- og opvækstvilkår, som knytter sig til såvel psykiske og fysiske som familiære, sociale og kulturelle forhold samt negative skoleerfaringer. Mange af disse 'udsatte' børn og unge har den specielle personlighedsstruktur, at de, fordi de har modtaget for lidt omsorg, nemt frustreres, hvorefter de reagerer udadvendt og aggressivt. Den svigtende omsorg har medført en utilstrækkelig socialisation i relation til moral og normer. Denne svigtede, svage gruppe børn er særlig udsat for medieinspireret, negativ indflydelse i forhold til holdninger og adfærd.

De nyeste undersøgelser på området konkluderer:

der er et bredt spektrum af faktorer, herunder sociale og familiemæssige, som gør nogle børn og unge aggressive, bange eller rastløse - og at medievaner her spiller en rolle;

visse børn og unge er særligt påvirkelige over for voldsskildringer i billedmedierne. Det gælder:

- a) de yngste børn, fordi de har vanskeligt ved at skille mellem fiktion og virkelighed;
- b) drenge, der tilhører de lave socialgrupper og er storforbrugere af tv og video;
- c) børn og unge fra alle sociale lag med manglende omsorg, dårlige leve- og opvækstvilkår samt negative skoleerfaringer.

3.7.1.2 Forholdsregler

Medieudvalget har vurderet de forhåndenværende forskningsresultater og diskuteret mulige forholdsregler. Udvalgets opfattelse er således:

Tv-stationer bør være opmærksomme på programmer eller indslag, som sendes i det tidsrum, hvor specielt små børn ser tv, dvs. om eftermiddagen og de tidlige aftentimer. En mulighed er, at stationerne indfører et '*vandskel*' i programlægningen inspireret af de britiske regler for jordbaseret tv, som indebærer, at der før et bestemt tidspunkt sendes programmer, som er henvendt til almenheden, herunder børn. Efter dette tidspunkt må forældrene tage det fulde ansvar for børnenes tv-sening. Både BBC og ITV stationerne har udarbejdet detaljerede interne retningslinier, som bygger på denne regel (BCC's interne regler findes i bilag 3). I Sverige er der skabt principiel enighed mellem kulturministeren og svenske tv-virksomheder - herunder de satellitselskaber, som sender til Sverige fra udlandet - om en lignende ordning, der således har karakter af en frivillig overenskomst.

Tv-stationer bør konsekvent forannoncere stærke indslag eller programmer, der er uegnede for børn. Det burde så vidt muligt ske i trykte programmer og tekst tv samt umiddelbart inden programmet sendes.

Forældrene har det primære ansvar for børnene - også for deres medieforbrug.

Derfor er det vigtigt, at forældre er opmærksomme på børnenes medieforbrug og så vidt muligt ser tv sammen med yngre børn, taler med dem om medieoplevelser og holder øje med, hvad de har adgang til også uden for hjemmet (biograf, video).

Lærere og pædagoger, som har med børn og unge at gøre i skole og fritid, bør være opmærksomme på børns og unges medieforbrug og diskutere og bearbejde medieoplevelser med dem. Børn og unge, som tydeligvis har et stort og ensidigt forbrug af voldelige film, kan det være nødvendigt at forsøge at påvirke til at ændre vaner.

Det politiske system og myndighederne har en naturlig opgave i at tage initiativ til og iværksætte informationsvirksomhed på skoler, fritidshjem og andre steder. Den 'voldspakke' med undervisningsmaterialer, som Undervisningsministeriet m.fl. udarbejdede i 1995, er et godt eksempel på mulighederne. Formentlig har 'pakken' også bidraget til en vigtig diskussion mellem børn, unge og forældre.

Det er ligeledes et politisk ansvar, at børn og unge fortsat er beskyttet af nationale og internationale regler om medier. I den forbindelse bør der sættes fokus på EU's tv-direktiv og Europarådets tv-konvention, fordi tv mere og mere bliver et grænseoverskridende medie, og fordi regulering ad den vej er den mest realistiske måde, hvorpå der kan gennemføres og efterleves effektive regler om beskyttelse af børn og unge.

I boks 4 er citeret den del af EU's tv-direktiv (fra 1989), som vedrører beskyttelse af børn og unge. Europarådets tv-konvention har stort set samme indhold.

Boks 4

EU's tv-direktiv, artikel 22: beskyttelse af børn og unge

"Medlemslandene træffer passende foranstaltninger med henblik på at sikre, at de tv-radiospredningsorganer, som hører under deres myndighed, ikke udsender programmer, som i alvorlig grad kan skade mindreåriges fysiske, mentale eller moralske udvikling, herunder navnlig programmer, som indeholder pornografi eller umotiveret vold. Dette gælder også programmer, som kan skade mindreåriges fysiske, mentale eller moralske udvikling, medmindre det ved valget af sendetidspunkt eller ved tekniske foranstaltninger sikres, at mindreårige i udsendelsesområdet normalt ikke ser eller hører udsendelserne."

Det er Medieudvalgets indtryk, at beskyttelsesforanstaltningerne i den nuværende lovgivning er tilstrækkelige og stort set fungerer efter hensigten. Det er næppe muligt at håndhæve yderligere restriktioner - f.eks. med hensyn til udlejning og salg af videofilm. En effektiv beskyttelse af børn og unge mod skadelige medieoplevelser hviler til syvende og sidst på opmærksomhed, etik og ansvarsbevidsthed hos medierne, forældrene, lærere, pædagoger og andre, som har med børn og unge at gøre, og endelig hos myndigheder og politikere.

3.7.2 Reklamer

Spørgsmålet om reklamer i tv i relation til især børns mediebrug har med jævne mellemrum været genstand for betydelig offentlig debat.

I debatten er det bl.a. fremført, at reklamevirksomheden overskrider etiske grænser, idet børn ikke har tilstrækkelig modstandskraft over for 'reklamebombardementet'.

I lyset af medieudviklingen - med mange nye medie- og reklameformer - kan der være grund til at overveje konsekvenserne af reklamevirksomheden og vurdere mulige forholdsregler.

Som det fremgår af boks 5 er der allerede i dag reklameregler, der skal beskytte børn og unge under 18 år. I boksen fremstilles endvidere eksempler på særlige reklameformer, som er på fremmarch, og som er mindre gennemskuelige end andre reklamer.

Medieudvalget mener, at reglerne er tilstrækkelige og finder ingen anledning til at foreslå ændringer af dem.

Spørgsmålet er snarere, om der burde gøres en indsats for, at tv-stationer, som sender dansk tv fra udlandet til Danmark, fik bestemmelser om reklamevirksomhed, der kom på dansk niveau. Det ville indebære, at Danmark rejste spørgsmålet i EU- og Europarådsregi.

Men det vigtigste er efter Medieudvalgets opfattelse, at børn og unge får styrket deres egen dømmekraft i forhold til reklamebudskaberne. Det stiller især krav til uddannelsessystemet, så børn og unge bl.a. bliver bedre til at afkode billeder og at skelne mellem fiktion og fakta.

Regler for reklamering til børn og unge

Reklamerne må ikke udformes, så de vil kunne skade børn og unge psykisk eller moralsk; de må ikke udnytte børns og unges naturlige godtroenhed og deres tillid til forældre, lærere eller andre. De må ikke underminere disses autoritet eller ansvar.

Børn og unge må ikke uden grund afbildes i farlige situationer, og der må f.eks. ikke direkte appelleres til børn og unge om at overtale andre til køb af produktet. Det må heller ikke fremgå, at et produkt kan skaffe ejeren særlige fordele frem for andre. Reklamerne må ikke vildlede børn og unge mht. produktets størrelse, værdi o.lign. Figurer, dukker og andre medvirkende i børneprogrammer må ikke anvendes i reklamer for børn. Børn under 14 år må ikke optræde som anbefalere af et produkt, ; og de må ikke optræde i reklamer, medmindre de indgår som en naturlig del af et afbildet miljø eller er nødvendige for at demonstrere anvendelsen af produktet.

De danske reklameregler har indarbejdet minimums-bestemmelserne i EU's tv-direktiv (§16 om reklamer), men indeholder derudover en række mere detaljerede bestemmelser - bl.a. forbudet mod at anvende figurer fra børneprogrammer og begrænsningerne i anvendelse af børn under 14 år. Ifølge tv-direktivet må programmer - også for børn - gerne afbrydes af reklamer, hvilket er forbudt ifølge dansk lov.

Eksempler på særlige reklameformer

Totalreklame: film, legetøj og andre produkter markedsføres som dele af et samlet koncept (f.eks. Turtles, My Little Pony og Løvernes konge).

Produktplacering: det fænomen, at der f.eks. i en film reklameres for produkter ved at kameraet fokuserer på et bestemt bilmærke, et cigaret-mærke el. lign.

Cross-selling: det fænomen, at der i et reklamespot, som tilsyneladende reklamerer for et produkt, er indlagt reklamer for mange andre produkter i (efter indbyrdes aftale).

3.8 Medier - ressource eller trussel

Medieudvalgets overvejelser om de spørgsmål, som er behandlet i dette kapitel, har ført frem til at betragte medierne som i hovedsagen en ressource i børns og unges liv, selv om der kan være elementer, **der** kan virke skræmmende. Ligeledes at se medieudviklingen som en trussel mod børns og unges velfærd finder udvalget imidlertid ikke, at der er belæg for.

På denne måde er Medieudvalgets position hverken at finde i den kulturoptimistiske eller den kulturpessimistiske lejr - for at referere til de to grundholdninger, som blev trukket op i starten af dette kapitel.

For i højere grad end i dag at gøre medierne til ressourcer for børn og unge bør der skabes bedre *rammer* for brugen af medier i stedet for at udøve restriktioner mod adgangen til et bestemt medieindhold eller at begrænse medievirksomhedernes redaktionelle frihed. Forbudspolitik er således efter Medieudvalgets opfattelse ikke en farbar vej: dels fordi medieudviklingen - med mange nye medieformer - gør det vanskeligt at håndhæve forbud, dels fordi man grundlæggende må have tillid til, at børn og unge *sammen med deres forældre* kan vurdere, hvad der er kvalitet og har relevans.

Det betyder dog ikke, at f.eks. voldsskildringer i de elektroniske billedmedier er uproblematisk. Her kan der være grund til at fastholde opmærksomheden og overveje tidssvarende forholdsregler, men i det samlede billede er og må det blive restriktioner på afgrænsede områder, hvor særlige hensyn taler for det.

3.9 Sammenfatning

- * Børns, unges og voksnes tilegnelse af medier er snarere en aktiv proces, som kan give sociale, kulturelle og politiske ressourcer, end den er et passivt forbrug til skade for menneskets kreativitet.
- * Vilkårene for medietilegnelsen har ændret sig væsentligt de seneste ti år. Medieboom, internationalisering og kommercialisering kendetegner medieudviklingen. Og der udvikles til stadighed nye medieformer med nyt medieudbud.
- * Det må sikres, at børn og unge har adgang til et alsidigt udbud af medier og et indhold med kvalitet og relevans.

- * Børnene ønsker, at medierne i højere grad vil tilgodesee dem på de nære og konkrete områder. Dagblade og lokale blade kan bruges til at deltage aktivt i samfundsdebatten - bl.a. ved at aviserne har særlige børnesider, mener mange børn. Også med hensyn til de elektroniske medier vil børnene gerne til orde. Fjernsyn om og lavet af børn er et udbredt ønske.
- * Bestemte grupper af børn og unge er særligt påvirkelige overfor volds-skildringer i de elektroniske billedmedier. En effektiv beskyttelse af børn og unge mod skadelige medieoplevelser hviler især på opmærksomhed, etik og ansvarsbevidsthed hos medierne, forældrene, lærere, pædagoger og andre, som har med børn og unge at gøre, og endelig hos myndigheder og politikere.
- * Reklamereglerne vedrørende børn og unge synes at være tilstrækkelige, men der kan være behov for at styrke børns og unges dømmekraft i forhold til reklamebudskaberne. Det stiller krav til uddannelsessystemet.

Kapitel 4: Medier som kommunikationsredskaber

4.1 Indledning

Børns og unges mediebrug kan forstås i to betydninger: som *tilegnelse* af medieudbud og som *redskab* for egne ytringer.

Mens kapitel 3 beskæftigede sig med brugen i betydning af tilegnelse, sætter dette kapitel fokus på medier som kommunikationsredskaber. Medierne beskrives som redskaber, der repræsenterer muligheder for at komme til orde og deltage i en demokratisk proces. I den sammenhæng diskuteres betydningen af åbne medieværksteder, hvor børn og unge har muligheder for at arbejde kreativt og selv formulere sig i mediernes formsprog.

4.2 Børns og unges forhold til forandringer i offentligheden

Børn og unge er traditionelt svage aktører i offentligheden: kun de ældste unge har stemmeret, og voksne har magten i interesseorganisationer, partier og foreninger, som har stor plads i den offentlige debat.

Historisk set er medierne, og her navnlig nyhedsmedierne, blevet set *somformidlere* af debatter. I dag er medierne imidlertid også aktive *medspillere* i offentligheden - både tv og aviser, uge- og månedsblade medvirker til at sætte den politiske, sociale og kulturelle dagsorden.

Det betyder, at børns og unges politiske forståelse, viden om samfundet og perspektiv på omverdenen i højere grad end tidligere formes via medierne. Og som nævnt i kapitel 1 er medierne i dag integreret i børns og unges hverdag som i ingen tidligere generationer.

Medieoffentlighederne er alt i alt blevet centrale i børns og unges opvækst: de er centrale for normdannelse og omverdensforståelse, og hvis børn og unge selv vil ytre sig, må de i høj grad gøre brug af medier for at blive hørt og set.

Medierne er imidlertid ikke blot blevet aktører i offentligheden. Også medieoffentligheden selv og dens forskellige udtryk er under hastige forandringer. Disse forandringer skaber både nye muligheder og nye vanskeligheder for børns og unges ytringsmuligheder.

På den ene side sker der en udvidelse af tilladte ytringsformer i medierne, idet mere ukonventionelle henvendelsesformer bliver mulige. Og det medvirker til at give

større spillerum også for børn og unge, som ofte bevidst eller ubevidst overtræder traditionelle regler for offentlig debat.

På den anden side er der risiko **for fragmentering** og nedbrydning af den fælles samfundsdialog, idet den enkelte borger effektivt vil kunne målrette sin informations-søgning og derved afskære sig fra uønsket viden; en tendens som computerbaseret kommunikation kan medvirke til at forstærke. I traditionelle medier bliver man jævnligt præsenteret for information, der strider mod ens egen opfattelse af virkeligheden. Og man bliver også fra tid til anden præsenteret for indsigt i emner og områder, man ikke vidste fandtes og ikke ville have opsøgt selv. Med den ekstreme fragmentering af fremtidens mediebillede kan dette blive forandret til en slags ghettoisering, hvor tidligere idealer om fælles fokus i én eller få offentligheder går tabt.

Den computerbaserede kommunikation rummer samtidig nye og anderledes muligheder for *åben dialog*, når større dele af befolkningen vil kunne komme til orde via interaktive medier. Disse medier vil i stadig større udstrækning blive arenaer for debat, hvor man f.eks. fra sin egen pc kan udsende nyhedsbreve og debatindlæg til andre mennesker via telenet.

Ændringerne i offentligheden skaber altså en kompleks blanding af nye muligheder og begrænsninger for, at børn og unge kan ytre sig via medierne.

4.3 Medieværksteder som kulturelle og demokratiske ressourcer

At skabe gode muligheder for børns og unges egne ytringer gennem medierne er efter Medieudvalgets opfattelse en vigtig forudsætning for at holde demokratiet levende og i mere almen forstand fastholde og udvikle mediebrugernes kvalitetsbevidsthed og lyst til kulturelt og socialt engagement.

Børn og især unge har i dag i varieret grad adgang til at arbejde med medier som kommunikationsredskaber i forskellige sammenhænge:

åbne medieværksteder på ikke-kommercielle vilkår (kommunalt drevne eller med andre offentlige tilskud) f.eks. i tilknytning til lokale radio- og tv-stationer, medborgerhuse og biblioteker (på forsøgsbasis);

skoler og andre uddannelsessteder har medieværksteder, som kan anvendes som led i undervisningen;

'Futurekids'-centre og lignende nye miljøer tilbyder mod betaling, at børn og unge kan blive bedre computerbrugere;

i hjemmemiljøet kan der arbejdes med pc ved f.eks. at sende elektroniske nyhedsbreve via modem og telenet til andre mennesker.

Medieudvalget har i forbindelse med arbejdet med denne betænkning forsøgt at danne sig et overblik over de forskellige kategorier af værksteder i Danmark, og hvilken rolle de spiller for børns og unges mediearbejde. Hovedindtrykket er, at det er meget forskelligt fra lokalsamfund til lokalsamfund, om der eksisterer sådanne muligheder, og hvordan de er organiseret. Der tegner sig alt i alt et broget billede af forholdene, hvor aktiviteter dukker op og forsvinder eller forandres igen efter kort tid.

Selv om udvalget således ikke har kunnet få et præcist overblik over situationen, er der imidlertid intet, der tyder på, at børns og unges interesse for værkstedsarbejdet er blevet mindre.

Derfor er det tankevækkende, at vilkårene for de egentlige åbne værksteder er blevet betydeligt forringede¹². I løbet af de seneste 5 år er antallet af åbne værksteder faldet fra 25 til 15, uden at de nedlagte værksteder er erstattet af alternative muligheder. Desuden er den professionelle arbejdskraft ofte helt eller delvist erstattet af frivillig arbejdskraft eller unge i jobtræning, og det begrænser selvsagt værkstedernes udviklingsmuligheder.

De åbne værksteder fungerer i almindelighed således, at alle børn, unge og voksne kan få stillet en ramme til rådighed, og at de inden for den selv bestemmer, hvad de vil foretage sig. Voksne professionelle vil ofte spille en vigtig rolle som faglige rådgivere i arbejdet med at realisere en idé, men de må samtidig respektere brugernes egne interesser i mediearbejdet.

Flere folkebiblioteker har gjort forsøg med videoværksteder, som er faldet heldigt ud, men indtil videre har man ikke etableret permanente værkstedsordninger.¹³ Og som det fremgår af eksemplet i boks 6, er der også gjort erfaringer med skriveværksteder for unge. Eksemplet understreger, at medieværksteder ikke kun drejer sig om elektroniske medier, men lige så vel kan være et arbejde med trykte medier.

Kilde: **Steffen Krassél**, *Danske medieværksteder*, **Værkstedssammenslutningen** 1995. Værkstedssammenslutningen er en interesseorganisation for de ikke-kommercielle medieværksteder i Danmark.

Kilde: Jens **Thorhauge**, *Bibliotekerne i kultur- og informationspolitikken; museer eller ressourcecentre?*, Klim 1994.

Tanken om åbne værksteder, hvor man som bruger kan 'komme ind fra gaden' og lave et medieprodukt, går tilbage til 1960'erne.

Udviklingen af lokalradio og -tv i 1980'erne har bidraget til at udvikle disse ytringsmuligheder, hvilket mange unge har benyttet sig af, og flere lokalradioer og lokal-tv-stationer har værkstedsfaciliteter tilknyttet virksomheden.

Boks 6

Et eksempel på et medieværksted

I november 1991 til juni 1992 deltog 24 piger på 13-15 år i *Skriverjomfruen*, et skriveværksted på Hovedbiblioteket i Århus. Pigerne var opdelt i to hold og mødtes en gang om ugen i cirka tre timer. Der blev arbejdet med lyrik og prosa med udgangspunkt i pigernes oplevelser, tanker og følelser. Som afslutning på skriveværkstedet fik pigerne udgivet en antologi, *Jomfrurejser*, med et typisk udvalg af tekster fra værkstedet.

4.4 Børns og unges ønsker til medieværksteder

Ifølge den *mediehøring*, som Børnerådet har gennemført på opfordring af Medieudvalget, har et medieværksted forskellig betydning for børnene. Nogle børn har ikke et konkret billede af et sådant sted, mens de fleste børn har erfaringer med det fra skolen. Men usikkerheden med hensyn til, hvad et medieværksted egentlig er, afspejler formodentlig, at mange skoler ikke har sådanne faciliteter, og at der heller ikke andre steder - på folkebiblioteket eller i kommunen i øvrigt - findes noget, der kan give ordet indhold.

De børn, som har erfaringer med medieværksteder, forbinder det med skolens computere, printere og kopimaskiner, der for det meste er placeret i umiddelbar forbindelse med skolens øvrige samling af medier, nemlig på skolebiblioteket; her kan de alene eller med assistance fra en lærer skabe medieprodukter. Faciliteten bliver omtalt som pædagogisk værksted, mediatek, computerrum eller blot skolebibliotek.

Da børnene har ingen eller forskellige erfaringer med medieværksteder, er der også stor spredning i de forslag, børnene i mediehøringen har til brugen af en sådan facilitet. Men idéen om et sted, hvor børnene kan skabe medieprodukter med moderne teknologi og med hjælp fra kyndige voksne eller kammerater, er meget tiltalende for de fleste børn i høringen.

I boks 7 er opregnet de typiske forslag til et fremtidigt medieværksted, som fremkom blandt de mere end 600 børn, der deltog i høringen.

Boks 7

Børns forelag til et medieværksted

Faciliteter, der ønskes:	Dét vil man gerne lave:	Forslag til åbningstider
Alt i hardware: pc'er, videooptagere og -afspillere, musikanlæg, lydanlæg til at producere radioudsendelser med, båndoptagere, kopimaskiner, telefax, fotoudstyr mv.;	Skoleblade; layout i forbindelse med skoleprojekter o. lign. tv-programmer til lo-kaistationen eller til et internt tv på skolen;	Der er blandt børnene et udbredt ønske om, at medieværkstedet på skolen også er åbent for brugerne (børnene) om eftermiddagen og evt. om aftenen.
software til layout arbejde og andre kreative arbejder;	radioprogrammer til lokalradioen eller til egen brug på skolen. Nyhedsudsendelser, portrætsudsendelser, reportager fra lokalmiljøet mv.	Der bør være mulighed for at få hjælp til mediarbejdet, hvis man benytter værkstedet efter skoletid.
internet adgang;		Børnene er især optaget af de nye muligheder for kommunikation ved hjælp af multimedieteknologi. Men de vil have hjælp til det. Og de vil meget gerne arbejde med det i deres fritid også. Derfor et ønske om eftermiddagsåbent.
aviser og tidsskrifter;		
leksika, opslagsbøger, ordbøger og software til pc;	underholdning, film, musikvideoer, musikindspilninger mv.	
sendetilladelse til lokalradio og studiefaciliteter;	arbejde med reklamer; lave fotoudstillinger;	
mulighed for internt tv og radio på skolen;	deltage i debatten på internet - kommunikere med andre børn via nettet.	
gode arbejdspladser og en hyggeklub.		

Medieudvalget ser det ikke som sin opgave at vurdere og tage stilling til de enkelte forslag, som børnene har fremsat. Som det fremgår af boksen, er der tale om et katalog af idéer og muligheder, så det i høj grad må bero på en konkret vurdering på skolerne, gymnasierne og andre uddannelsessteder, i hvilken udstrækning og hvordan idéerne realiseres.

Dog har Medieudvalget især hæftet sig ved ét forslag, som mange børn har fremført, nemlig at skolernes medieværksteder bør være åbne i fritiden. I betragtning af, at der er et skel mellem børnenes mediekultur i fritiden og skolens indlæringskultur, er forslaget tankevækkende. For måske vil et medieværksted på skolen, som har åbent i fritiden, være en god og meget konkret måde at bygge bro mellem de to kulturer. Efter udvalgets opfattelse fortjener forslaget derfor at blive overvejet nøje.

4.5 Demokrati og ytringsmuligheder

I lyset af medieudviklingen kan man spørge, om børn og unge også i fremtiden har behov for aktivitetstilbud i form af medieværksteder. Når det f.eks. bliver muligt for stadig flere mennesker at arbejde med forskellige medieudtryk på multimediacomputer derhjemme - bør det så være en opgave for folkebiblioteker, medborgerhuse og andre aktører i lokalsamfundet at organisere sådanne rammer for brug af medier som kommunikationsredskaber?

Medieudvalget har overvejet denne problemstilling og mener, at der er særdeles gode argumenter for at satse på værkstedstanken. Medieværksteder kan:

1. tjene til at styrke børns og unges demokratiske ytringsmuligheder og kan samtidig tjene til at forny og modernisere den dansk folkeoplysningstradition;
2. være ramme om aktivitet på de unges egne præmisser, som har sit udgangspunkt i de unges engagement, interesser, lyst og kreativitet;
3. have en social funktion og danne ramme om et mere uformelt betonet fællesskab end et traditionelt foreningsliv;
4. give mulighed for at kunne komme til orde uanset økonomisk formåen.

Alt i alt forudsætter opdragelse til demokrati et fællesskab og en social interaktion, som den individuelle multimediacomputer næppe kan tilfredsstille, uanset hvor mange netværksforbindelser, der etableres. Men computeren og netværk kan i den forbindelse være vigtige kanaler at kommunikere sine budskaber gennem.

Værksteder og faciliteter til at producere meddelelser og budskaber er vigtige, men der bør også findes *offentliggørelsesformer*, så man kan nå sin målgruppe. Lokalradio og -tv samt landsdækkende tv (f.eks. DR's TV-Åben) er her vigtige kommunikationskanaler, men computernetværk af forskellig art bliver af stigende betydning. Og som flere børn påpegede i mediehøringen, kan lokalradio og -tv på skoler også være vigtige fora, som kan styrke børns og unges ytringsmuligheder i det nære miljø.

Medieudvalget mener, at det er vigtigt for at sikre et levedygtigt demokrati, at flest mulige føler, at de er informerede og har mulighed for indflydelse på den politiske og sociale udvikling både i det lille og det store samfund. Det indebærer, at informations- og ytringsfriheden må have et reelt indhold - også for børn og unge. Med den aktuelle medie- og informationsteknologiske udvikling er det nødvendigt at tænke nyt og frem for alt at tænke på rammerne for en fremtidig demokratisk dialog. Medieværksteder eller mediecentre er ét blandt flere indsatsområder, som efter udvalgets opfattelse har mulighed for at opfange de unges ændrede adfærdsmønstre og give grobund for demokratisk medleven og engagement.

4.6 Mediecentre i lokalsamfundet og folkebibliotekernes rolle

Medieudvalget betragter det som væsentligt, at der skabes lokale mediecentre, og at kultur-, undervisnings- og fritidsinstitutioner samarbejder om at udvikle sådanne mediemiljøer i lokalsamfundet. Dels for at udnytte den rationaliseringsgevinst, at flere aktører deler omkostningerne ved at drive et center eller værksted. Dels ved at centeret udøver mange kulturelle og sociale funktioner for børn og unge på samme gang.

Medieudvalget mener, at børn og unge bør have umiddelbar adgang til et mediecenter i fritiden, så de kan:

- benytte et varieret og alsidigt udvalg af trykte og elektroniske medier;
- arbejde med produktion af tekst, billeder, video og lyd;
- arbejde med fremstilling af multimedieprodukter;
- søge i databaser og kommunikere via netværk;
- få hjælp fra fagkyndigt personale i mediearbejdet.

Udvalget mener ikke, at centeret nødvendigvis bør være forbeholdt børn og unge. Hovedsagen er at skabe et mediemiljø, som også denne aldersgruppe finder attraktivt.

Den fysiske placering af centeret må bero på en konkret vurdering i lokalsamfundet. Men meget taler for at knytte det **til folkebiblioteket** for at udnytte dets medieudbud

og faciliteter. For mange unge er bibliotekerne i dag et fristed i samfundet, en fredfyldt og stimulerende oase befriet fra dagligdagens institutionelle pligtstøv og fyldt med redskaber til at tilegne sig viden.¹⁴ En anden mulighed er at gøre brug af lokale kultur- eller medborgerhuse, hvor børn og unge også er vant til at komme.

4.7 Sammenfatning

- * Børn og unge henter en stor del af deres politiske forståelse, viden om samfundet og perspektiv på omverdenen fra medierne, og hvis børn og unge selv vil ytre sig, må de i høj grad gøre brug af medierne for at blive hørt og set.
- * **Åbne** medieværksteder tilbyder rammer, hvor brugerne kan arbejde kreativt med at realisere deres ideer, og hvor der er mulighed for konsulentbistand fra voksne professionelle. Vilkårene for de åbne værksteder er forringet i de senere år på grund af lukninger, og fordi værkstederne i stedet for professionelle konsulenter i højere grad anvender frivillige og unge i jobtræning.
- * En mediehøring blandt mere end 600 børn i Danmark viser, at børn har mange forslag til organisering af værksteder samt idéer til, hvad de kan bruges til. Forslag om, at medieværksteder på skoler bør være åbne i fritiden, er særligt tankevækkende.
- * Der bør sættes på medieværksteder i lokalsamfundet, fordi det kan styrke børns og unges ytringsmuligheder og udvikle et socialt fællesskab. Det skal være et tilbud til alle - uanset økonomisk formåen.
- * Kultur-, undervisnings- og fritidsinstitutioner bør samarbejde om værkstedsfaciliteter i lokalsamfundet. Folkebiblioteket kan være en velegnet institution at knytte værkstedet til.

Kapitel 5: Medieundervisning

Dette kapitel beskriver undervisningen i medier og brugen af medier i folkeskolen, ungdomsuddannelserne og læreruddannelserne. Der sættes fokus på undervisning *om* og *med* såvel trykte som elektroniske medier.

5.1 Den nuværende medieundervisning

Undervisningstraditionen i folkeskolen og ungdomsuddannelserne bygger på den mundtlige kommunikation og det skrevne ord som de vigtigste redskaber i indlæringen; bogen er nu som før det dominerende medie for vidensformidling og indlæring.

Andre medier som aviser, uge- og månedssblade, film og video er kommet til som supplement og anvendes ofte i undervisningen som afveksling, afkobling eller motivationsskabende redskaber og for at sætte en debat i gang. Bortset fra bogen betragter skolen i almindelighed ikke medierne som gode vidensformidlere i væsentlig grad. Derfor finder en del lærere også, at andre medier end bøger tager tid fra den egentlige undervisning og indlæring.

Der er altså et langt spring mellem den kultur, der kendetegner skolen, og den mediekultur, som præger børns og unges fritid¹⁵. Når moderne medier (dagblade, ugeblade, magasiner, fagblade, radio, film, tv og multimedier) i så forholdsvis ringe grad er blevet integreret i den moderne skoles hverdag og indlæring, kan det utvivlsomt forklares med den dominerende status, som den traditionelle skriftkultur fortsat besidder i samfundet. Det afspejler sig i såvel læreres som forældres og børns holdning og bevidsthed, hvor de elektroniske medier i høj grad anses for underholdning og afkobling.

At medierne, trykte såvel som elektroniske, i de sidste 20-30 år har erobret en stadigt mere dominerende plads i kulturen, samfundslivet og den demokratiske proces er en viden og erfaring, som kun langsomt er ved at blive opfanget også i skolens verden.

Dertil kommer at mange lærere er usikre og mangler kundskaber om, hvordan man inddrager medierne konstruktivt i undervisningen, og hvordan man skal undervise om medierne. I den sammenhæng er det ofte vanskeligt for den enkelte lærer at få information og overblik over de undervisningsmidler, som findes til medieundervis-

Se endvidere Birgitte **Tufte**, *Skole og medier - byggesæt til de levende billeders pædagogik*, Akademisk Forlag 1995 (doktorafhandling).

ningen, og at lokalisere mediematerialer, der giver indholdsmæssig dækning i den pædagogiske situation.

5.1.1 Folkeskolen

I Folkeskoleloven, der trådte i kraft den 1. august 1994, er undervisning i medier (i modsætning til edb) ikke omtalt som obligatorisk emne. Som noget nyt er medier som *valgfag* indført for 8.-10. klasse.

Undervisning i medier har som følge af den nye folkeskolelov fået en mere eksplicit placering og nævnes i formålsbeskrivelserne og de nye vejledende læseplaner¹⁶, som undervisningsministeriet har udarbejdet. Medier nævnes som et element, der kan indgå i nogle af de obligatoriske fag i folkeskolen. Det gælder især fagene dansk, billedkunst og samfundsfag.

På lokalt plan i kommunerne udarbejdes egne læseplaner på grundlag af ministeriets forslag. Der er således ingen garanti for, at de vejledende læseplaner følges, når det gælder medieundervisning, da dette område ikke er obligatorisk.

I *danskfaget*, som er obligatorisk på alle klassetrin, ligger hovedvægten på arbejdet med sprog og litteratur, men formålsbeskrivelsen nævner også, at "undervisningen omfatter kundskaber om trykte og elektroniske medier, billedkunst, film og drama." I de vejledende læseplaner er arbejde med iagttagelse og udarbejdelse af medieproduktioner nævnt som en del af de faglige aktiviteter, og under fagligt stof, som undervisningen omfatter, nævnes medieprodukter som film, video, radioudsendelser, aviser, blade, tegneserier mv.

I *billedkunst*, som er obligatorisk i 1.-5. klasse, ligger hovedvægten i formålsbeskrivelsen på, at "eleverne skal tilegne sig en billedmæssig kompetence i en kultur, hvor billedet har fået større betydning", og bl.a. nævnes arbejdet med elektroniske billeder. Læseplanen foreslår at anvende computeren som værktøj til at eksperimentere med billedudtryk og manipulationer med digitaliserede billeder. Der nævnes også mulighed for at beskæftige sig med layout, design, reklamer og samspil mellem tekst og billeder samt med generelle mediespørgsmål som presseetik.

I *samfundsfag*, som er obligatorisk i 9. klasse, ligger hovedvægten på forholdet mellem individer og fællesskaber, stat, samfund og natur. Et centralt emne er demokrati og de demokratiske processer i samfundet og det politiske system, herunder et emne som ytringsfrihed. Medier og informationsteknologi nævnes perifert som emner, der kan tages op i undervisningen, men eksempelvis nævnes *ikke* et begreb som opinionsdannelse hverken i formålsbeskrivelsen eller den vejledende læseplan.

I andre af folkeskolens obligatoriske fag, f.eks. sprogfagene, foreslås mediematerialer at indgå i undervisningen.

I 8.-10. klasse findes medieundervisning i to *valgfag*: medier og filmkundskab og mere perifert i et tredje: fotolære.

I valgfaget *medier* er formålet, "...at eleverne gennem oplevelse, produktion og analyse skal udvikle deres færdigheder i at forstå og bruge medier." Undervisningsvejledningen lægger op til en helhedsopfattelse af kommunikation og medier i samfundet. I undervisningen indgår tre hovedområder: trykte, elektroniske og **computer**-medier, og undervisningen foreslås at omfatte produktion med forskellige medier, analyser af egne og de professionelle mediers produkter.

I valgfaget *filmkundskab* er formålet, "...at eleverne skal styrke deres indlevelse og udtryksfærdighed i film- og tv-mediet som led i deres personlige udvikling." Det centrale i faget er filmen som æstetisk og kunstnerisk udtryksform samt forståelse af filmens fascinationsformer og funktion som kulturbærende faktor. Der arbejdes med filmens virkemidler, genrer, æstetik og med filmmediet i en kulturel og samfundsmæssig sammenhæng. Det foreslås, at der arbejdes pratisk med film- og tv-produktion.

Valgfaget fotolære er først og fremmest et praktisk orienteret fag med vægt på fotografisk teknik, mørkekammerteknik mv., men der lægges også op til arbejde med forskellige fotografiske genrer, f.eks. reportage, sportsbilleder og portrætter, og i den sammenhæng foreslås at komme ind på emner som sandhedsværdi, troværdighed, kildekritik mv.

En mulighed for at anvende medier i undervisningen ligger også i elevernes arbejde med *projekt opgaver* i 9. og 10. klasse. Ud fra et emne, som skolen vælger, formulerer eleven eller elevgruppen en opgave. Eleverne planlægger, samler information, bearbejder materialet og fremlægger resultatet. Dette kan eventuelt være i form af et medieprodukt.

I arbejdet med de elektroniske medier - men også til dels de trykte medier - har det betydning, at der findes medieværksteder oprettet f.eks. i tilknytning til de enkelte skolars *skolebiblioteker*. Ifølge en ny bekendtgørelse (marts 1995) fra Undervisningsministeriet skal der ved "...hver selvstændig skole oprettes et skolebibliotek som et pædagogisk servicecenter", og til "...skolebiblioteket kan knyttes et **medieværksted/-medieværkstedsfunktioner**, hvor der ydes elever og lærere vejledning i forbindelse med bearbejdning og formidling af indsamlede informationer, brug af ny informationsteknologi, herunder eksterne net og databaser, og ved gennemførelse af undervisningsprojekter, herunder projektopgaver. "

En undersøgelse fra 1994 viste, at ca. halvdelen af skolebibliotekerne rummede medieværkstedsmuligheder i et eller andet omfang og altså rådede over udstyr, så elever og lærere kan indsamle, bearbejde og formidle informationer ved hjælp af trykte og elektroniske medier.

*

Med hensyn til de trykte medier stilles der ikke så store tekniske krav til gennemførelse af undervisning om aviser, avisproduktion, avisens rolle i samfundet osv. Brancheorganisationen Danske Dagblades Forening har - som omtalt i kapitel 3 - organiseret et tilbud til skolerne kaldet *Avisen i undervisningen*. Der er udarbejdet hæfter til brug for arbejdet med aviser og avisproduktion, og desuden tilbyder konsulenter at hjælpe lærerne med at organisere undervisningsforløb om dagspressen.

Magasinpressen har i de seneste år organiseret et lignende tilbud til skolerne med titlen *Ugeblade og magasiner i undervisningen*¹⁷. Her er også udgivet hæfter med resultater af undervisningsforsøg med ugeblade og magasiner samt forslag og ideer til at inddrage disse medier i undervisningen. Dansk Fagpresse har i december 1995 besluttet at iværksætte et tilsvarende projekt, *Fagblade i undervisningen*.

Ud fra de seneste års mediepædagogiske forsknings- og udviklingsarbejde kan det konstateres, at det fortsat i meget høj grad er tilfældigt, på hvilke skoler medieundervisning finder sted, uanset om de tekniske faciliteter er til rådighed. Det afgørende er, om der på den pågældende skole er kompetente og interesserede lærere. På grund af de mangelfulde muligheder for efteruddannelse er der ofte tale om autodidakte 'ildsjæle', som sætter medieundervisningen på skemaet.

Se brochurerne *Ugeblade og magasiner i undervisningen - et tilbud*, 1995, og *Ugebladet og magasinet i undervisningen - et oplæg*, 1994. Brochurerne er udarbejdet af Dansk Magasinpresses Udgiverforening i samarbejde med Landsforeningen af Læsepædagoger.

5.1.2 Ungdomsuddannelserne

I gymnasiet indgår medieundervisning i det obligatoriske fag *dansk* og helt perifert i *billedkunst*.

1 danskfaget, som har en central placering i hele gymnasieforløbet, er massekommunikation et obligatorisk element. I gymnasiebekendtgørelsen hedder det:

"Undervisningen i massekommunikation skal skærpe elevernes oplevelses-evne og kritiske indsigt gennem arbejdet med delområder inden for især nyeste tids massekommunikation og med massemediernes betydning for bevidsthedsdannelsen efter 2. verdenskrig. Massekommunikation kan også inddrages i forbindelse med den historiske **læsning**."

I *billedkunst*, som er obligatorisk fag i **3.g**, skal undervisningen "...give eleverne betingelser for at opleve og forstå den skabende proces og de visuelle indtryk." Der skal arbejdes med tre kategorier: billeder i flade, billeder i rum og billeder i tid. Under sidstnævnte kategori indgår f.eks. video, lyd/dias og performance.

Medieundervisning indgår i **valgfagene film og tv og samfundsfag**.

I *film og tv* skal eleverne "...arbejde både praktisk og teoretisk med medierne, idet der i undervisningen tilstræbes en sammenhæng mellem det praktiske arbejde og den teoretiske behandling"; i de praktiske forløb "...kan der arbejdes med video, lyd/dias, smalfilm og lydproduktion." Undervisningen skal give et grundlæggende kendskab til et eller flere **mediers** udtryksformer og produktionsprocesser samt omfatte samtlige faser i en medieproduktion.

Film og tv udbydes ikke på alle gymnasier og HF-kurser; faget findes på ca. hver fjerde skole.

I *samfundsfag* indgår kommunikation og meningsdannelse under et af de fire obligatoriske områder, som skal gennemgås i undervisningen: sociologi med socialpsykologi.

På HF indgår medieundervisning med stort set samme vægt i den samlede undervisning, som tilfældet er i gymnasiet.

Også i de erhvervsgymnasiale uddannelser til højere teknisk eksamen (HTX) og højere handelseksamen (HHX) indgår medieundervisning. I dansk er det obligatorisk fagområde - mest eksplicit på HTX, hvor der under temaet mediekultur arbejdes med analyse og vurdering **af trykte** medier, lyd-billedmedier og computerkommunikation.

Medieundervisning i gymnasiet og HF foregår i henhold til gymnasieloven fra 1987, som erstattede loven fra 1971. 1987-loven betød, at massekommunikation som obligatorisk element i *dansk* blev vægtet *mindre* end tidligere til fordel for fagets literære elementer (læsning af klassikere). I fagene historie, samfundsfag og sprogfagene nævnes, at der *kan* inddrages medietekster i undervisningen. Medieundervisningen som valgmulighed blev dog indført med 1987-loven, *idet film og tv* ophørte som forsøg og blev et valgfag med eksamen i både fagets teoretiske og praktiske discipliner.

5.1.3 Lærernes uddannelser

Medieundervisning er ikke en obligatorisk del af *seminarieuddannelsen*, men der er gennemført forsøg med medier som liniefag på to seminarier i slutningen af 1980'erne. Søgningen til medie-liniefaget var stor.

I 1993 startede et studium i *medie- og informationskundskab* på Danmarks Lærerhøjskole. Der har været stor søgning til studiet, og de første kandidater på **exam.** pæd. niveau er uddannede. Denne uddannelse planlægges videreført til cand.pæd. niveau.

Med hensyn til efteruddannelse i medier og medieundervisning har der i en række år været afholdt kurser på Danmarks Lærerhøjskole. Desuden udbydes der efteruddannelse på nogle seminarier og kurser af kortere varighed på amtscentraler landet over. Imidlertid viser erfaringerne, at efteruddannelseskurserne langt fra opfylder behovene. Lærernes muligheder for at deltage i kurser er yderligere begrænset af, om den pågældende kommune og den enkelte skole prioriterer medieundervisningen.

For gymnasielærernes vedkommende er mediekundskab integreret i *danskfaget* på universitetet, og lærerne i *film og tv* har ligeledes en relevant faglig baggrund. Med hensyn til lærerne i *billedkunst*, *samfundsfag*, *historie* og *sprogfagene* er det mere vilkårligt, med hvilken vægt mediekundskab indgår i de enkelte læreres faglige ballast.

5.1.4 Andre uddannelsesområder¹⁸

Medieundervisningen i folkeskolen, ungdomsuddannelserne og lærernes uddannelser har afgørende betydning som forudsætning for udviklingen af børns og unges medieindsigt og -kundskaber. Men også andre uddannelser har betydning i denne sammenhæng. Det gælder uddannelser til bibliotekarer og skolebibliotekarer samt til pædagoger i børnehaver og fritidshjem. Disse uddannelser sigter mod institutioner, som børn og unge anvender i fritiden, hvor medierne også indgår i aktiviteterne - eventuelt i forbindelse med medieværksteder.

5.2 Behov for at styrke medieundervisningen

Medieudvalget har diskuteret medieundervisningens omfang og placering i uddannelsessystemet, og efter udvalgets opfattelse er der et klart behov for at styrke medieundervisningen på alle niveauer.

I sin rapport¹⁹ til Medieudvalget peger medieforsker Kirsten Drotner på, at børns og unges "mediekompetencer er blevet stadig mere centrale for at kunne orientere sig i og deltage i **samfundslivet**." Hun redegør for, at mange børn og unge allerede i dag oplever en modsætning mellem fritidens blandede mediekultur og skolens dannelseshierarki - en modsætning som ifølge Drotner vil øges, hvis ikke der bygges bro mellem skolens kultur og fritidens mediekultur. "Uddannelsessystemet er et helt centralt forum for mediedannelse, fordi det her er muligt at gøre medierne til en fælles ressource og et fælles udviklingsmiddel på en måde, som fritiden ikke i samme grad levner plads til", konkluderer Kirsten Drotner.

Den centrale problemstilling er efter Medieudvalgets opfattelse, at skolen ikke har været i stand til at opfange et videns- og kompetenceområde, som er blevet stadigt vigtigere både som fundament for arbejdslivet og som fundament for demokratisk medleven i samfundet, og dette er et alvorligt problem, som bør løses.

Elevernes forståelse af kommunikationsprocesserne i samfundet - forstået meget bredt - sikres ikke gennem den nuværende lovgivning. Det er muligt og formodentlig ret almindeligt, at elever forlader folkeskolen, uden at mediernes formidlingsformer, rolle og betydning i **samfundet** har været inddraget i undervisningen. En sådan for-

Denne betænkning sætter især fokus på folkeskoleuddannelsen, ungdomsuddannelsen, lærer- og pædagoguddannelsen, mens medieundervisning i forhold til de erhvervsrettede uddannelser til medier samt medieforskningen behandles i Medieudvalgets 4. og afsluttende betænkning.

Kirsten Drotner, *Mediedannelse: bro eller barriere - om børns og unges mediebrug*, Medieudvalget 1995.

ståelse vil være væsentlig for fremtidige voksne såvel i arbejdsliv som fritidsliv. Det vil være betydningsfuldt, at forståelsen for mediernes rolle i de demokratiske processer gives en central plads, ligesom kundskaber om, hvordan man selv kan anvende medierne til at komme til orde og skaffe sig indflydelse, er vigtige.

5.2.1 Formål med medieundervisningen

Medieundervisningen bør tilpasses de enkelte elevers forudsætninger og behov. Formål, metoder mv. må derfor svare til det trin i uddannelsessystemet, som eleverne befinder sig på.

Selv om det er nødvendigt at differentiere medieundervisningen i forhold til uddannelsesniveau, mener Medieudvalget, at der kan formuleres følgende generelle formål med medieundervisningen:

Formålet med medieundervisningen er, at børn og unge opnår grundlæggende færdigheder i at tilegne sig mediernes indhold og udtryksformer, opøver en selvstændig og kritisk stillingtagen og lærer formidling ved hjælp af medier.

Med *grundlæggende færdigheder i at tilegne sig mediernes indhold og udtryksformer* menes især færdighed i at læse og forstå tekst, billeder og lyd samt at kombinere disse medieudtryk.

Med *selvstændig og kritisk stillingtagen* menes færdighed i at forstå mediernes budskaber, produktionsforhold, kildegrundlag og **funktioner**.

Med *formidling ved hjælp af medier* menes færdighed i at bruge medierne - både de trykte og elektroniske - som kommunikationsredskaber.

En medieundervisning med det formål vil efter Medieudvalgets opfattelse give børn og unge et solidt grundlag for at bruge medierne som sociale, kulturelle og politiske ressourcer. De grundlovssikrede rettigheder til ytringsfrihed og informationsfrihed får mere reelt indhold i hverdagen. Og det enkelte individs handlemuligheder i folkestyret vil blive styrket.

5.2.2 Medieundervisningens område

Formålsformuleringen indebærer, at der undervises både *om* og *med* medier.

Medieundervisning *om* medier bør omfatte:

- medier i forhold til samfund og demokrati;
- medieanalyse og kildekritik;
- mediehistorie, dvs. mediernes udvikling fra den trykte presse til multi-medier;
- mediernes produktionsforhold og forhold til modtagerne;
- mediernes indhold, sprog, æstetik og genrer.

Medieundervisning *med* medier bør omfatte at:

- skrive, redigere og fremstille trykte medier;
- producere statiske og levende billeder;
- producere med lyd;
- søge i databaser og producere med multimedier.

Medieundervisningens område omfatter ikke kun medierne, men i princippet alle de sider af kulturen og **samfundet**, som har særlig relevans for mediernes indhold, produktion, distribution og modtagelse.

I forhold til faget dansk bør der gøres en ekstra indsats for at styrke elevernes færdigheder i at læse og forstå samt skrive tekst. Som led heri bør eleverne få indsigt i forskellige læsestrategier, så de bedre kan orientere sig i og finde det relevante i en omfattende tekstmængde.

5.2.3 Erfaringer med medieundervisning

At undervise *om* medier og *med* medier er to sider af samme sag. Medieudvalget har således hæftet sig ved, at der er gode erfaringer med at skifte mellem teori og praksis i medieundervisningen: at børn og unge i samme undervisningsforløb får viden om medier og arbejder praktisk med dem.

Medieudvalget mener, at der fortsat bør være størst muligt spillerum for eksperimenterende medieundervisning, og udvalget vil derfor ikke komme med anbefalinger om metodeforhold. Men udvalget vil anbefale, at medieundervisningen sikres en obligatorisk plads i skoleforløbet.

Af bilag 3 fremgår en række eksempler på medieundervisning og idéer til udviklingen heraf.

5.3 Medieundervisningens barrierer

For at styrke medieundervisningen i det omfang, som foreslået i de foregående afsnit, er der barrierer at overvinde. Der kan peges på følgende barrierer, der til dels er fælles for uddannelsesniveauerne:

1. den *materielle* barriere, som angår behovet for mere og bedre udstyr til medieproduktion - f.eks. til skolebibliotekets medieværksted;
2. den *uddannelsespolitiske* barriere, som angår den politiske vilje til at tildele de nødvendige ressourcer, f.eks. til en styrkelse af lærernes efteruddannelse på medieområdet;
3. den *holdningsmæssige* barriere, som angår lærernes engagement på området.

Den *materielle* barriere handler om manglende undervisningsmidler på de enkelte skoler. En del skoler har i dag apparatur til medieproduktion, bl.a. videokameraer og mere eller mindre avancerede former for videoeditering, men der mangler fortsat de fleste steder faciliteter og teknisk udstyr til at gennemføre undervisning i nogen større udstrækning om og med elektroniske medier. Desuden mangler der generelt gode læremidler som håndbøger for lærere, film, programmer og hæfter eller bøger til støtte for elevernes arbejde med de forskellige medietyper.

Den *uddannelsespolitiske* barriere handler om mangelfulde kundskaber hos lærerne. Medieundervisning som didaktisk område eller kundskaber om mediernes funktion i samfundet indgår ikke i seminariernes læreruddannelsen, og indtil videre har der været meget sparsomme muligheder for efter- og videreuddannelse af lærerne. For ungdomsuddannelsernes vedkommende findes der kapacitet på universiteternes medieinstitutter til at gennemføre efteruddannelser for gymnasielærere og andre lærere i ungdomsuddannelserne. Det foregår allerede i dag i et vist omfang, ligesom de faglige foreninger står for en del efteruddannelse.

Med hensyn til den *holdningsmæssige* barriere er det Medieudvalgets indtryk, at mange lærere allerede har vist et stort engagement med henblik på at styrke medieundervisningen, men at der er en betydelig tilbageholdenhed og mangel på initiativ blandt andre lærere. Hos nogle lærere synes der endda at herske den holdning, at det er mindre fint at beskæftige sig med visse medier.

Samtidig vil udvalget betone, at selvom der er en række barrierer, hvad angår en styrket medieundervisning, bør skolerne og de enkelte lærere ikke afvente udvik-

lingen. Medieundervisningen kan også gennemføres med enkle midler.

5.4 Medieundervisningens niveauer

Ud fra bl.a. kortlægningen af medieundervisningen (se afsnit 5.1) har Medieudvalget diskuteret mulighederne for at styrke og forbedre medieundervisningen på de enkelte niveauer i uddannelsessystemet.

5.4.1 Folkeskolen

For effektivt at sikre børn og unge den fornødne medieundervisning bør faget medier efter Medieudvalgets opfattelse etableres som et selvstændigt, obligatorisk fag på alle klassetrin. Det kan f.eks. ske ved, at billedkunst, som er obligatorisk fag i 1.-5. klasse, får et bredere sigte, og fortsættes som et bredt mediefag fra 6. til 10. klasse. Et nyt mediefag bør beskæftige sig med både trykte og elektroniske medier.

Medieudvalget er opmærksomt på, at forslag om et nyt, obligatorisk mediefag formentlig kan betyde nedprioritering af andre fag. Imidlertid ser udvalget det ikke som sin opgave at tage stilling til folkeskolens samlede fagstruktur. Udvalget vil alene betone det synspunkt, at opprioritering af mediefaget passende kan ske ved at omdefinere eller samordne beslægtede fag.

At gøre medier til et selvstændigt, obligatorisk fag bør ikke ske på bekostning af den tværfaglige dimension i medieundervisningen. Det vil f.eks. være oplagt, at faget *historie* også beskæftiger sig med mediehistorie, og at *samfundsfag* også beskæftiger sig med spørgsmål om medier, demokrati og opinionsdannelse. Og det er nu som før vigtigt, at elever og lærere arbejder med medier som kommunikationsredskab i relevante faglige sammenhænge. Faget *dansk* bør fortsat varetage vigtige opgaver i medieundervisningen. Det gælder især i forhold til de trykte medier og andre former for tekstbaserede medier og kommunikation.

Hovedmålet må være, at der indføres et større, obligatorisk medieelement integreret i folkeskolens fag.

5.4.2 Ungdomsuddannelserne

Med gymnasierne som eksempel kan det konstateres, at massekommunikation er et obligatorisk element i danskfaget og et led i **valgfagene** *film og tv* og *samfundsfag*, men omfanget er efter Medieudvalgets opfattelse ikke tidssvarende.

En mulig løsning er en to-trins plan, hvor første trin omfatter en udbygning af valgfaget *film og tv* til en reel valgmulighed på flere skoler, og hvor andet trin sigter mod etablering af et egentligt mediefag, eventuelt i samarbejde med edb-faget, der

i stigende grad deler fagområde med mediefaget.

5.4.3 Læreruddannelserne

Mere og bedre medieundervisning i skolerne forudsætter, at medieundervisningen styrkes på lærerseminarierne og lærernes efteruddannelse, herunder også gymnasie-lærernes efteruddannelse.

Medieudvalget foreslår derfor, at medieundervisning bliver et *obligatorisk* element i læreruddannelserne. Og det foreslås, at disse uddannelser samt efteruddannelser indeholder:

- teori om mediers indhold, udtryksformer, produktion og funktion;
- kendskab til børns og unges anvendelse af medier;
- elementære færdigheder i produktion af trykte medier, lyd og billeder;
- søgning i databaser og anvendelse af multimedier;
- læsestrategier for søgning i store tekstmængder.

5.4.4 Øvrige uddannelser

Uddannelserne til bibliotekar og skolebibliotekar samt til pædagog i børnehave og fritidshjem bør også indeholde tidssvarende medieundervisning, ligesom der bør findes efteruddannelse i medier bl.a. med henblik på at kunne **fungere** i tilknytning til lokale medieværksteder.

Udvalget har ikke specielt undersøgt disse uddannelsesområder, men vil pege på det vigtige i, at uddannelserne udvikles i takt med de udfordringer, der tegner sig for børn og unge i kommunikationssamfundet.

5.5 Skolebiblioteker og medieværksteder

For at børn og unge kan arbejde med medier finder Medieudvalget det vigtigt, at skoler har medieværksteder - gerne i tilknytning til skolebiblioteker. Værkstedet bør fungere som ramme om arbejdet med trykte og elektroniske medier i undervisningen. Det er ligeledes vigtigt, at børn og unge har umiddelbar adgang til at orientere sig i en mangfoldighed af medier, f.eks. et udvalg af dagens aviser, til brug i værkstedsarbejdet. Da mange børn og unge ikke har adgang til aviser hjemme, er det af særlig betydning, at de findes som lettilgængelige ressourcer i skolemiljøet.

Som led i at styrke skolebibliotekernes og medieværkstedernes rolle kan det endvidere overvejes at åbne skolebibliotekerne for børn og unge i fritiden. På denne måde kan der tilbydes et mediemiljø, som bidrager til at bygge bro mellem børns og unges skoleliv og fritidsliv.

Af kapitel 4, afsnit 4.4, i denne betænkning fremgår børns ønsker til medieværksteders organisering og funktion.

5.6 Medieforskningen

Der foretages i dag kun få systematiske, kontinuerlige statistiske analyser af det samlede medieudbud og den samlede mediebrug for børn og unge, og der savnes forskningsbaseret viden om bl.a. medieoplevelsernes betydning. Selv om der i de senere år er oprettet forskerstillinger inden for området, kan forskningen karakteriseres som spredt og noget tilfældig.

Som denne betænkning afdækker, er det nødvendigt med både bredde og dybde i forskning om forhold mellem børn, unge og medier - og mediepædagogik.

5.7 Sammenfatning

- * Medieundervisning er fortsat ikke en obligatorisk del af folkeskolens undervisning. Med den nye folkeskolelov er mediefag blevet valgmulighed i 8.-10. klasse.
- * I lighed med folkeskolen findes medieundervisning i ungdomsuddannelserne som element først og fremmest i danskfaget. Valgfaget film og tv udbydes på ca. 1/4 af landets gymnasier og HF-kurser.
- * Skolen har ikke i tilstrækkelig grad været i stand til at opfange, at medier og viden om medier er blevet et centralt videns- og kompetenceområde, som er blevet stadig vigtigere som fundament for arbejdslivet og som fundament for demokratisk medleven i samfundet, og dette er efter medieudvalget et alvorligt problem, som må løses.
- * Medieundervisning må gøres til et obligatorisk element i folkeskolen, ungdomsuddannelserne og på seminarierne. Dertil kommer, at efteruddannelsen af lærerne bør styrkes på området.
- * Formålet med medieundervisningen er, at børn og unge opnår grundlæggende færdigheder i at tilegne sig mediernes indhold, opøver en selvstændig og kritisk stillingtagen og lærer formidling ved hjælp af medier. Undervisningen må tilpasses det givne uddannelsesniveau.

- * Medieundervisning bør omfatte uddannelse *om* og *med* medier. *Om* medier vedrører indsigt i mediernes samfundsmæssige rolle, indhold, kildegrundlag og påvirkningsmuligheder. *Med* medier vedrører arbejde med selv at fremstille egne medieprodukter, trykte, elektroniske eller multimedier.
- * Til ethvert skolebibliotek bør der knyttes et medieværksted, men i 1994 havde kun ca. halvdelen af skolerne medieværksteder.
- * Der er behov for kontinuerlig forskning i forhold mellem børn, unge og medier - og mediepædagogik.

Kapitel 6: De kulturstærke og de kultursvage

6.1 Kendetegn ved kulturstærke og kultur svage

Diskussionen om børns og unges muligheder i informationssamfundet har ofte drejet sig om risikoen for **informationskløft** og vidensgab. Medieudvalgets syn på medier er bredere, idet der ikke alene sættes fokus på børns og unges muligheder for at tilegne sig information, men også på de oplevelser, medierne kan give, og mulighederne for at bruge medierne som redskaber for egne ytringer.

Fremfor at tale om informationskløft eller vidensgab, anvendes derfor begreberne *kulturstærke* og *kultursvage* børn og unge.

Undersøgelsen af kulturstærke og kultursvage tager udgangspunkt i, at medierne er centrale i børns og unges kultur i dag, og at forskellige medier understøtter forskellige færdigheder og oplevelsesformer. Et vigtigt kendetegn ved kulturstærke børn og unge er derfor *mangfoldighed*, både i omgangen med medier og i den øvrige **kultur**-brug. Medieforsker Kirsten Drotner kendetegner i rapporten *Mediedannelse - bro eller barrierer* således kulturstærke ved, at de:

- bruger kultur, andre har skabt, og de skaber selv kultur;
- udfolder sig kulturelt både i offentlige og private rum;
- anvender en stor del af fritidskulturens mediepalet;
- forholder sig aktivt til uddannelsessystemets dannelseskultur;
- kender en bred vifte af æstetiske udtryksformer, herunder genrer;
- kan omsætte deres kundskaber i handling både for sig selv og sammen med andre.

Omvendt er de kultursvage børn og unge kendetegnet ved, at de opøver ensidige kulturelle færdigheder og en smal aktivitetsprofil, der kommer til udtryk som et negativt spejlbillede af ovenstående punkter.

6.2 Forskelle mellem de to grupper

Foregående kapitler i denne betænkning vidner om forskelle mellem kulturstærke og kultursvage:

Kapitel 1 (nøgletallene om mediebrug side 13) påpeger, at der er betydelige grupper af børn og unge, som har en ensidig brug af massemedier. Således læser hver femte teenager næsten ikke trykte medier i fritiden - måske bortset fra lektier. Og blandt børnene på 7-9 år læser 56% kun trykte medier i form af tegneserier (i øvrigt en betydelig stigning de seneste 10 år).

Kapitel 2 påpeger, at de fleste unge opnår læsefærdighed, men at ca. 15% af den danske befolkning er **funktionelle** analfabeter.

Kapitel 3 påpeger, at der er grupper af børn og unge, som er særligt 'udsatte', når det gælder voldsskildringer i de elektroniske billedmedier.

Kapitel 4 påpeger, at nogle børn har muligheder for at arbejde alsidigt med medieproduktion i skolen, mens andre børn end ikke kender begrebet medieværksted.

Kapitel 5 påpeger, at der er skel mellem børn og unge, som får medieundervisning, og dem der ikke får det.

En undersøgelse²⁰, som er gennemført for Medieudvalget, vidner endvidere om, at der for grupper af børn og unge er en sammenhæng mellem ensidig mediebrug og "mindre bred social og kulturel baggrund, levevilkår og livsstil".

Med hensyn til børnene (7-12 år) noterer undersøgelsen:

"Socialt/interpersonelt" tegner der sig en klar profil af kultursvage børn, der er overladt mere til sig selv end andre. Flere har spist aftensmad uden far og/eller mor og relativt færre end alle andre leger med far eller mor mindst ugentligt. Blandt tv-storforbrugerne [dvs. dem der bruger mere end tre timer om dagen på tv] har færre besøg af eller leger med venner, og leg med legetøj er meget sjælden. "

Og med hensyn til de unge (13-18 år) noteres det:

"Kulturelt" er der en klar positiv sammenhæng mellem alsidigt medieforbrug og kulturel aktivitet. Flere med middelforbrug af både tv og trykte medier har været i teatret, på museum og låner ugentligt bøger på biblioteket. "

Denne positive sammenhæng mellem alsidig mediebrug og kulturel aktivitet bekræfter en tidligere dansk undersøgelse.²¹

Samtidig bekræfter den nye danske undersøgelse vurderingerne i kapitel 1 i denne betænkning: at langt den overvejende del af børn og unge har en alsidig brug af massemedier.

Undersøgelsen er udført af direktør Ole E. Andersen ud fra statistiske oplysninger fra AIM og Gallup om børns og unges mediebrug.

²¹ Marosi, *Børn, TV, radio og musik*, DR 1984.

6.3 Forholdet mellem kulturelle og sociale skel

Danske børns og unges mediebrug er ikke systematisk undersøgt i et udviklingsperspektiv. Det er derfor vanskeligt at fastslå præcist, hvorvidt de kulturelle forskelle mellem yngre danskere er blevet uddybet gennem de seneste år, eller hvorvidt der er sket en uddybning på bestemte områder som f.eks. tv- og avisbrug. Det er ligeledes umuligt at fastlægge entydige årsager til, at der findes forskelle mellem **kulturstærke** og kultursvage børn og unge.

En traditionel sociologisk forklaring ville være at søge de kulturelle forskelle forbundet med sociale og økonomiske forskelle. En sådan traditionel forklaring har efter de foreliggende data stadig en ganske høj grad af gyldighed. Til en vis grad er det det, man har kaldt to-tredjedels-samfundet, som også ses afspejlet i medieforbruget hos de kulturstærke og kultursvage. Men også børn af økonomisk og socialt velstillede forældre kan havne på den svage side, hvis de er overladt meget til sig selv, ikke støttes i et alsidigt medieforbrug hjemme og f.eks. kun dårligt får udviklet deres læsefærdighed.

Det ny i udviklingen er formentligt, at de kultursvage børn og unge får det langt vanskeligere end tidligere i et samfund, der i stigende grad baserer sig på kommunikation og på færdighed i at forstå, tolke og handle i forhold til medieformidlede budskaber om en verden i hastig forandring. Kommunikation og mediebrug giver i dag en række af de orienteringspunkter og tilskyndelser, som tidligere blev formidlet i familien, i de politiske partier og nære sociale netværk, og disse medieformidlede orienteringspunkter får større og større betydning i arbejdslivet og i menneskers livsplanlægning.

Navnlig for 'udsatte' grupper af børn vil en ensidig mediebrug derfor kunne medvirke til at forstærke den sociale isolation.

Omvendt vil disse grupper høste størst gavn af at få et mere vidtfavnende mediebrug med hertil hørende muligheder for at skaffe sig et bredere register af færdigheder.

6.4 Perspektiver

At der findes kulturelle forskelle mellem børn og unge, og at disse har sammenhæng med sociale forskelle, er ikke nyt. Det nye er, at disse forskelle i stigende grad hænger sammen med medierne. Fordi medierne er blevet helt centrale i hverdagskulturen, er det afgørende at forstå fremtidens sociale og kulturelle udvikling i lyset af medieudviklingen og de krav, den stiller til borgerne. Fordi medierne i stigende grad medvirker til at sætte den politiske dagsorden, kræver en aktiv deltagelse i

demokratiet, at disse borgere kender og kan benytte medierne. Og fordi børn og unge er fremtidens borgere, sætter det dem i centrum af diskussionen.

Der er stor sandsynlighed for, at de børn og unge, der her er **defineret** som **kulturstærke**, vil blive fremtidens stærke borgere både socialt og kulturelt. Gennem deres opvækst er de blevet vant til at anvende en række medier og kombinere forskellige medieudtryk.

Ikke mindst computermedier øger kravene til at kunne anvende tekst, billeder og lyd i sammenhæng. Jo mere forskellige medieformer integreres, desto større forspring vil de brugere have, der har et bredt og varieret mediekendskab.

Omvendt vil de børn og unge, der her er defineret som kultursvage, have risiko for at ende ikke blot som kulturelle tabere, men også som sociale tabere - af præcis de samme grunde, der ovenfor blev givet for, at de kulturstærke får et forspring.

Færdighed i alsidig og kompetent mediebrug - både som forbruger og afsender - er altså et nøglepunkt. Men om børnene og de unge udvikler denne afgørende ressource afhænger af normer og socialt miljø i unges fritid - og af i hvilket omfang de modtager medieundervisning i skolen.

6.5 Veje til forandringer

Der er ikke enkle årsager til, at børn bliver enten kulturstærke eller kultursvage. Antagelig skal der sættes ind på en række områder, for at børn kan blive alsidige, aktive og kompetente mediebrugere. Der er mange måder at være kulturstærk på, og Medieudvalgets forslag sigter på at sikre alle et **fundament** for at kunne blive aktive medborgere i samfundet.

Medieudvalget ønsker at pege på flere, sammenhængende initiativer. *Målet* er at give børn og unge mulighed for at leve i en alsidig mediekultur og skaffe sig færdigheder i at anvende dens tilbud. *Midlerne* til at skaffe disse tilbud må ses dels i forhold til medierne selv, deres produktionsvilkår, udbud og tilgængelighed, dels i forhold til bredere kulturelle og sociale rammer for børns og unges opvækst og udvikling i skole og fritid.

6.6 Sammenfatning

- * Børns og unges mediebrug er en væsentlig del af deres kulturliv, og derfor vidner forskelle mellem børns og unges mediebrug også om forskelle i kulturlivet.
- * Modsætningen mellem kulturstærke og kultursvage grupper kommer til udtryk i forskelle i læsefærdighed og i interesse for trykte medier.
- * Sociale og kulturelle skel blandt børn og unge hænger i stigende grad sammen med mediebrug, og børns og unges brug af massemedier er derfor af væsentlig betydning for at kunne klare sig i morgendagens samfund.
- * Hvis ikke kultursvage børn og unge opnår læse- og skrivefærdighed og derved erhverver forudsætninger for at bruge de moderne medier - herunder computere med mulighed for at kombinere tekst, billeder og lyd - så kan de blive yderligere distanceret.

Del 3:

Handlingsanvisninger

Kapitel 7: anbefalinger

Medieudvalget kan ifølge sit kommissorium komme med anbefalinger til det politiske system, medievirksomheder, kulturelle institutioner og andre aktører.

Selvom Medieudvalget er nedsat af regeringen, udtrykker anbefalingerne udelukkende udvalgets opfattelser, og derfor er anbefalingerne til f.eks. medievirksomhederne forslag direkte fra Medieudvalget - uden politisk mellemkomst.

7.1 De almene mål

Hovedsigtet med denne betænkning er at pege på, hvor stor en rolle massemedierne spiller i børns og unges opvækst, og hvordan medierne i højere grad end i dag kan blive sociale, kulturelle og politiske ressourcer for børn og unge.

Med *medier som ressource* tænkes dels på børns og unges tilegnelse af mediernes indhold, dels på børns og unges brug af medier som egne kommunikationsredskaber.

På baggrund af overvejelserne i betænkningen kan dens hovedsigte formuleres i *tre almene mål*.

- * **at børn og unge har adgang til et alsidigt udbud af medier og et medieindhold med kvalitet og relevans;**
- * **at børn og unge opøver og udvikler færdigheder til analytisk og kritisk at tilegne sig trykte og elektroniske mediers indhold og udtryksformer;**
- * **at børn og unge opøver og udvikler færdigheder til at formidle egne oplevelser, erfaringer og synspunkter ved hjælp af trykte og elektroniske medier.**

Ved at fremme disse mål vil børn og unge få bedre forudsætninger for at deltage i demokratiet i et kommunikationssamfund, hvor medier er af central betydning.

De vil desuden stå bedre rustet til et fremtidigt arbejdsmarked, hvor de kendte massemedier og nye computermidler vil være en væsentlig del af hverdagen. Mens mange mennesker i tidligere generationer sagtens kunne fungere socialt og kulturelt uden mediekundskab, hører en sådan i dag til nødvendig almenviden.

Dertil kommer, at en indsats for de almene mål vil kunne medvirke til at bygge bro mellem børns og unges liv i skolen og i fritiden.

Alle tre mål peger i retning af at skabe bedre *muligheder* og *rammer* for børns og unges brug af massemedier - snarere end at udøve restriktioner mod deres adgang til et bestemt medieindhold eller at begrænse medievirksomhedernes redaktionelle frihed.

Medieudvalget er således overbevist om, at indsatsen bør koncentrere sig om at udvikle rammer for mediebrugen i stedet for at føre forbudspolitik. Dels fordi medieudviklingen - med mange nye medieformer - gør det vanskeligere at håndhæve forbud, dels fordi man grundlæggende må have tillid til, at børn og unge sammen med deres forældre kan vurdere, hvad der er kvalitet og relevant for dem.

Det betyder dog ikke, at f.eks. voldsskildringer i de elektroniske billedmedier er uproblematisk. Her kan være nogle områder, som kræver fortsat opmærksomhed, men i det samlede billede er og må det blive restriktioner på afgrænsede områder, hvor særlige hensyn taler for det.

Målet er ikke at gøre børn og unge til *ens* mediebrugere, men derimod at sikre dem et fundament, som giver mulighed for at vælge og vurdere i mangfoldigheden af tilbud og kommunikationsmidler. Dette fælles fundament bør kunne gavne børn og unge i deres fritid og kommende arbejdsliv.

7.2 De fem vigtigste anbefalinger

For at fremme de tre almene mål, som er omtalt i afsnit 7.1, har Medieudvalget en række anbefalinger til det politiske system, medievirksomhederne, uddannelsessystemet og andre kulturelle institutioner samt forældrene. De fem vigtigste af disse anbefalinger er:

1. **at indføre medier som selvstændigt, obligatorisk fag i grundskolen, ungdomsuddannelserne og på seminarierne - eventuelt ved at sammenlægge eksisterende fag; medieværksteder i tilknytning til skolebiblioteker styrkes - eller oprettes, hvor de ikke forefindes. Hvor det er muligt, holdes skolebiblioteket og dets værksted åbent i fritiden;**
2. **at styrke lærernes efteruddannelse i medieundervisning, så børn og unge får medieundervisning af kvalificerede lærere;**

3. at udvikle flere og bedre medieværksteder i tilknytning til folkebiblioteker - og at gøre det i samarbejde med andre aktører i lokalsamfundet;
- 4 at styrke dialogen - blandt lærere, pædagoger, forældre, børn og unge - om hjemmemiljøets betydning for børns og unges medievaner, herunder opøvelsen af læsefærdigheder. Via børnehaver, skoler, skolefritidsordninger tages initiativer til at fremme denne proces;
5. at både de trykte og de elektroniske medier forstærker indsatsen for at udvikle medieindhold, som er vedkommende for børn og unge, og som har betydning for deres udvikling som borgere i et demokratisk samfund.

I det følgende uddybes de fem anbefalinger, og samtidig anføres en række anbefalinger af sekundær art.

7.3 Anbefalinger til det politiske system

7.3.1 Det nationale niveau

Medieudvalget vil først og fremmest foreslå, at medieundervisning bliver til et af de grundlæggende kundskabsfag på alle uddannelsesniveauer. Kun ved at udvikle det fra et frivilligt område til et obligatorisk område sikres alle børn og unge basale kundskaber i at bruge trykte og elektroniske medier.

Der bør oprettes et selvstændigt mediefag, og i den forbindelse kan det overvejes at sammenlægge eksisterende fag.

Medieundervisning har en tværfaglig karakter, og det er derfor også vigtigt, at uddannelse *om* og *med* medier integreres i de eksisterende fag.

Som et led i at styrke medieundervisning i uddannelserne anbefaler Medieudvalget, at medieundervisning indgår som en obligatorisk del af læreruddannelsen og efteruddannelsen, så lærerne får færdigheder i at undervise *om* og *med* medier.

I forhold til faget *dansk* bør der gøres en ekstra indsats for at styrke eleverne færdigheder i at læse, skrive og forstå tekst. Som led heri bør eleverne få indsigt i forskellige læsestrategier, så de bedre kan orientere i og finde det relevante i store tekstmængder.

Der er et stort behov for en kontinuerlig og bred forskning om børn, unge og medier, som bl.a. vil kunne understøtte initiativer til forbedring af børns og unges vilkår som mediebrugere.

7.3.2 Det lokale niveau

Medieudvalget anbefaler, at der i de enkelte kommuner gøres en øget indsats for, at børn og unge kan bruge medier som kommunikationsredskaber. Målet må være, at børn og unge umiddelbart har adgang til at arbejde med medier. Det kan ske ved at oprette mediecentre eller medieværksteder, f.eks. i tilknytning til folkebiblioteker. I den forbindelse kommer et samarbejde mellem folkebibliotekerne, uddannelsessteder og andre kulturelle institutioner på tale (se afsnit 7.6).

For at styrke medieundervisningen på uddannelsesstederne anbefaler Medieudvalget, at de lokale politikere støtter en udvikling af flere og bedre medieværksteder - f.eks. i tilknytning til skolebibliotekerne. På medieværkstederne bør der kunne arbejdes med både trykte og elektroniske medier.

7.3.3 Det internationale niveau

Medieudvalget mener, at der bør sættes mere politisk fokus på mulighederne for at regulere programvirksomheden i satellit-tv - hvad angår reklameregler og bestemmelser for beskyttelse af mindreårige mod skildringer af grov vold. Danmark kan således f.eks. foreslå ændringer til EU's tv-direktiv og Europarådets tv-konvention, som begge indeholder kapitler om reklamer og om beskyttelse af mindreårige.

FN's konvention om barnets rettigheder²² giver også en mulighed for at påvirke den internationale medieudvikling gennem en politisk indsats fra dansk side. Konventionen indeholder bestemmelser om massemediernes rolle, og der har i de seneste år i UNESCO- og UNICEF-sammenhæng været øget opmærksomhed om udmyntningen af denne del af konventionen - bl.a. tilskyndet af Sverige.

Konventionen forpligter deltagerlandene til at tilskynde massemediernes til at udbrede information af social og kulturel værdi for børn, at samarbejde internationalt om fremstilling af medieprodukter samt til at udvikle retningslinier for beskyttelse af børn mod medieudbud, som skader deres velfærd.

Konventionen blev vedtaget den 20. november 1989 og ratificeret af Danmark i 1991. Artikel 17 omhandler massemediernes. Konventionen er ratificeret af ca. 180 lande.

7.4 anbefalinger til medievirksomhederne

7.4.1 De trykte medier

Medieudvalget anbefaler at bygge videre på erfaringerne fra samarbejdet mellem medierne og skolerne, som finder sted under overskrifterne *Avisen i undervisningen* og *Ugeblade og magasiner i undervisningen*. Målet er at udvikle børns og unges forståelse for og nytte af trykte medier i dagligdagen. Med samme formål anbefaler Medieudvalget at etablere samarbejde mellem andre mediegrupper og skolerne.

Tilgængelighed er et nøglebegreb, når det gælder om at gøre trykte medier til bedre ressourcer for børn og unge. Mens alle børnefamilier i Danmark har umiddelbar adgang til radio og tv samt husstandsomdelte ugeaviser i hjemmet, er det ingen selvfølge, at der i hjemmet er et dagblad. Udvalget anser det derfor for særligt vigtigt med en indsats for, at en mangfoldighed af trykte medier bliver tilgængelige i miljøer, hvor børn og unge færdes i det daglige: uddannelsessteder, fritids- og ungdoms-klubber mv.

Foruden at forbedre udbredelsen af trykte medier til børn og unge bør det overvejes, om de trykte mediers udbud som helhed er tilstrækkeligt vedkommende for børn og unge.

På den baggrund opfordrer Medieudvalget medierne til at være opmærksomme på, at journalistikken udvikles, så også børns og unges behov tilgodeses.

Endvidere anbefaler udvalget, at journalister uddannes bedre til at henvende sig til børn og unge.

7.4.2 De elektroniske medier

Medieudvalget anbefaler, at danske tv-kanaler sikrer, at programmer for børn og unge indgår med stor vægt i sendefladen. Især er der brug for et mangfoldigt tilbud af danske programmer, specielt fiktion, med børn og unge som målgruppe. Danske programmer er tættere på danske børns og unges virkelighed og er derfor - alt andet lige - mere vedkommende og engagerende end udenlandske programmer. For mindre børn er det afgørende, at programmerne er dansksprogede eller versioneret med dansk tale.

For at give børn og unge et bedre tilbud om at orientere sig om politik og samfund via de elektroniske medier anbefaler udvalget, at der kontinuerligt sendes aktualitets- og debatprogrammer målrettet til børn og unge. I disse programmer er det vigtigt, at børn og unge selv kan komme til orde.

Et flertal af Medieudvalget har i sin *Betænkning om de elektroniske medier* anbefalet, at DR og TV 2 giver mulighed for offentlig evaluering af deres programvirksomhed i form af et public service regnskaber. Som konkretisering heraf foreslår udvalget, at regnskaberne indeholder del-regnskaber om børne- og ungdomsprogrammerne.

Medieudvalget har vurderet spørgsmålet om 'medievold' i tv og anbefaler, at de elektroniske billedmedier fastholder (eller om nødvendigt skærper) opmærksomheden herom. TV 2 og DR kan gøre det ved dels at udarbejde egne retningslinier for programvirksomheden på området, dels at evaluere disse bestræbelser i public service regnskaberne og dermed bidrage til offentlig debat og øget bevidsthed om 'medievold'.

Der kan desuden være grund til at studere erfaringerne fra Storbritannien og Sverige nærmere med hensyn til at indføre '*vandskel*' i programlægningen, f.eks. kl. 21.00 (se bilag 3). Hensigten med en sådan ordning må også være at skabe opmærksomhed hos forældrene om *deres* ansvar for børnenes tv-sening.

7.5 Anbefalinger til uddannelsessystemet

Som det fremgår af afsnit 7.3 anbefaler Medieudvalget, at medieundervisning i grundskolen, ungdomsuddannelserne og seminarierne gøres obligatorisk.

At udvikle medieundervisningen fra frivilligt område til obligatorisk område er imidlertid ikke alene et spørgsmål om politisk vilje.

Lærernes holdning er således af afgørende betydning for udviklingen. Derfor anbefaler udvalget debat på og mellem uddannelsesstederne om medieundervisning. Debatten bør gælde spørgsmål om de hidtidige erfaringer med medieundervisningen, dens formål, metoder, område og tværfaglige karakter.

Kapitel 5 i denne betænkning kan i den forbindelse opfattes som Medieudvalgets diskussionsoplæg til en sådan debat.

Medieudvalget anbefaler, at der bygges videre på de gode erfaringer med medieundervisning, som mange uddannelsessteder allerede har gjort. Denne form for undervisning, hvor der skiftes mellem analytisk og praktisk arbejde, bør fortsætte.

Selv om der *er* en række problemer, hvad angår en styrket medieundervisning - manglende læreruddannelse, ressourceproblemer mv. - finder udvalget det vigtigt, at uddannelsesstederne og de enkelte lærere ikke blot **afventer** udviklingen; medieundervisning kan også gennemføres med enkle midler.

7.6 anbefalinger til andre kulturelle institutioner

Medieudvalget anbefaler, at kulturelle institutioner i lokalsamfundet hver for sig og i samarbejde skaber bedre rammer for børns og unges brug af massemedier. På medieværksteder, folkebiblioteker, lokale radio- og tv-stationer, i medborgerhuse, fritids- og ungdomsklubber foregår en lang række aktiviteter, som fortjener at blive udbygget.

En sådan virksomhed kan foregå på *mediecentre* med åbne medieværksteder, der eventuelt fungerer i fysisk tilknytning til folkebiblioteker og andre kulturelle institutioner. På den måde kan der udvikles et kreativt mediemiljø, hvor børn og unge har adgang til en mangfoldighed af trykte og elektroniske medier samtidig med, at de selv kan arbejde med tekst, billeder og lyd og kombinationer heraf.

Medieudvalget anbefaler, at de kulturelle institutioner, skoler og interesseorganisationer samarbejder i lokalsamfundet om at oprette og drive lokale mediecentre med værkstedsfunktioner.

7.7 anbefalinger til forældrene

Forældrene og hjemmemiljøet spiller en vigtig rolle for børns og unges mediebrug, medievaner og opøvelse af læsefærdighed og andre grundlæggende færdigheder. Derfor bør der efter Medieudvalgets mening gøres en særlig indsats på dette område - *uden* at det skal ske på en belærende måde.

Der er således behov for at styrke den offentlige information om:

betydningen af, at børns sprog og læsefærdighed stimuleres i hjemmemiljøet;

mediernes påvirkning af børn og unge - og forældrenes rolle og ansvar i denne forbindelse.

Informationen bør udbredes via børnehaver, skoler, fritidshjem mv.

Niels Thomsen

Særudtalelse vedr. Betænkning om børns og unges brug af massemedier.

Mens jeg deler mange af de overvejelser, som rummes i foranstående betænkning, kan jeg ikke tiltræde hovedpunktet i udvalgsflertallets anbefalinger, anbefalingen af indførelse af mediekundskab som obligatorisk selvstændigt fag i skolen.

Grundlaget for et sådant forslag er ikke tilvejebragt. Udvalget kunne ikke finde tid og midler til at gennemføre en foreslået målrettet undersøgelse af værdien af en sådan ordning - hvilket kunne gøres ved en surveyanalyse, der sammenkobler børns og unges brug og udbytte af forskellige medier med den undervisning, de tidligere har fået (eller ikke fået) på medieområdet. I stedet har man valgt at gå ud fra anbefalinger fra lærere, institutioner og organisationer, som selv har satset specielt på en sådan undervisning. At de anbefaler den, kan hverken undre eller overbevise nogen.

Jeg er enig i, at medieaspekter undertiden med fordel kan inddrages i undervisningen i flere eksisterende fag - samfundslære, historie, dansk mv. Men det forudsætter dels rigtigt valg af uddannelsestrin og kundskabsmæssig sammenhæng, dels lærere med virkeligt solidt kendskab og motivation til området, der ikke opnås ved efteruddannelseskurser. Generelt vil muligheden for intellektuel tomgang og ren tidsspilde være en meget nærliggende risiko.

Indførelse af mediekundskab som selvstændigt obligatorisk fag i skolen vil nødvendigvis begrænse timetallet til andre fag. Og disse kan sagtens være vigtigere, måske endda vigtigere for selve det angivne formål: at give de unge bedre forudsætninger for at bruge og forvalte et medieforbrug svarende til deres ønsker, mål og opgaver i samfundet. Modsat udvalgsflertallet mener jeg, at dette mål ikke kan nås, medmindre de unge møder med en grundlæggende indsigt i de emner, som det er mediernes væsentligste samfundsopgave at dække: statskundskab, retspleje, økonomi, geografi, historie mv.

De løbende nyheder med tilhørende baggrundsstof forstås ikke uden en vis viden om de politiske og økonomiske processer og institutioner, ressourcefordelinger, basale historiske erfaringer osv., som medierne selv kun meddeler tilfældigt og summarisk. Uden den er modtagerne lige så ilde stedt, som når de ikke kan læse - og lige så tilbøjelige til at foretrække billedflimmer, trivialsensationer og kulørt underholdning. Det er her, der bør sættes ind, og en særlig medieundervisning vil hverken kunne rumme eller erstatte en forstærket indsats på dette punkt. Det har sin betydning for

modtageren og brugeren af medierne at forstå deres særlige opbygning og virkemåde. Men det er langt vigtigere og sværere at forstå de foreteelser, informationerne og debatten handler om. Nærværende betænkning har under ingen omstændigheder godtgjort, at en ændring som den foreslåede vil have nogen positiv nettoeffekt på dette område.

Del 4:

Resumé

Resumé

af

Betænkning om børns og unges brug af massemedier

Denne betænkning er resultatet af diskussioner i en af Medieudvalgets arbejdsgrupper, af idémøder med pædagoger og med skolekonsulenter fra medieverdenen, af breve og henvendelser til Medieudvalget og af svarene på udvalgets spørgsmål til Børnerådets børnegrupper. Medieudvalget har også inddraget den forskning, som findes, først og fremmest den om danske forhold, og udvalget har forsøgt at beskrive det faktiske grundlag for de spørgsmål, som rejses, og for de anbefalinger, udvalget kommer med.

Alligevel kan ikke alt, hvad der siges i denne betænkning, bevises med statistik og hårde data. Medieudvalget har også måttet give nogle i princippet ubevislige vurderinger af **samfundsudviklingen** og af udviklingen i børns og unges brug af medier for at nå ind til det vigtige og derfra til nogle forslag til, hvad der bør gøres.

*

Medieudvalget er på et tidligt tidspunkt i dets arbejde nået frem til det synspunkt, at massemedierne først og fremmest er en *ressource*, som børn og unge kan udnytte. Man kunne i stedet have valgt at tilslutte sig det standpunkt, at massemedierne er en trussel mod børns og unges mentale udvikling, ødelægger eller spærrer for deres kulturelle opdragelse, og i det hele er et underlødigt eller skadeligt tidsfordriv. Det er det standpunkt, mange voksne i tidens løb har indtaget over for eventyr, film, radio, tegneserier, tv, video, computernetværk mv. - i den historiske rækkefølge. Men som voksne godt ved, kan massemedierne også bringe kulturel berigelse og informeret vidsyn til sine brugere. Det kommer an på brugeren, og det kommer an på mediernes indhold. Og da massemedierne ikke forsvinder igen, er det klogt at undersøge, hvordan denne positive mulighed kan stimuleres og realiseres.

Mange børn og unge har allerede et *varieret* medieforbrug, som de anvender til at informere sig om forskellige livsmuligheder, og de tilegner sig viden og forestillinger, som forbereder senere trin i deres udvikling. Medieudbudet er også en væsentlig kilde for børn og unge, når det gælder om at skaffe sig oplysninger om og forståelse af verden og samfundet omkring dem. De fleste børn og unge er heldigvis det, betænkningen kalder kulturstærke. De har et alsidigt medieforbrug, foruden at de bl.a. går i teatret, på museum og låner bøger på biblioteket.

Men en ganske stor gruppe børn og unge kan karakteriseres lige modsat. De bruger massemedierne ensidigt, dvs. de bruger kun et eller nogle få og konsumerer overvejende en bestemt type indhold. Der er således 19% af teenagerne, som næsten ikke læser i fritiden, måske bortset fra lektier. 56% af de 7-9 årige børn læser kun trykte medier i form af tegneserier. Mange større børn og unge har simpelthen betydelig læsevanskeligheder, og er det man har kaldt funktionelle analfabeter. Denne gruppe synes efter alle foreliggende undersøgelser at dømmes at være voksende og udgør skønsmæssigt 15% af befolkningen (teenagere og voksne).

Mediebrug er for mange børn og unge et middel blandt flere til at skabe et eget afgrænset rum, hvor de kan udvikle og dyrke egne præferencer og en egen stil, som bevidst lægger afstand til de voksnes verden. Et sådant frirum er en del af en særlig, nødvendig og oftest værdifuld børne- eller ungdomskultur og skal respekteres af voksenverdenen. Medieudvalget er ikke ude på at krænke børns og unges kulturelle integritet eller udjævne naturlige forskelle med bedrevidende foretagsomhed. Men voksenverdenens institutioner og forældrene har et ansvar for, at børn og unge får de nødvendige forudsætninger for selv at kunne træffe ægte valg og forme deres eget liv. Derfor har udvalget beskæftiget sig med læsefærdighed og en række andre kompetencer, som er nødvendige i samfundet i dag. Udvalget lægger helt afgørende vægt på, at det må sikres, at børn og unge erhverver læsefærdighed som et absolut minimum, men også gerne opøver færdigheder i at anvende relevante læsestrategier, så de kan orientere sig i store tekstmængder hurtigt og præcist.

Medieudvalget er ikke blind for, at dets særlige sammensætning og dets opgave kan få det til at overbetone betydningen af netop medier i mange forskellige sammenhænge. Alligevel vil udvalget argumentere for, at massemedierne indtager en helt central placering i det moderne samfund. Massemedierne er blevet den dominerende kulturelle og politiske arena og er desuden selv som institutioner meget vigtige aktører i kulturliv og politik. For de fleste mennesker er massemedierne livet igennem de vigtigste kilder til aktuel viden om samfundet og verden. Mange oplevelser og meget information af betydning for identitetsdannelsen og udviklingen af følelseslivet formidles til børn og unge via massemedierne. Mens mange institutioner inden for politik, religion, kultur og dagligliv efter alt at dømmes har vigende betydning - fra de politiske partier til familien - vokser mediernes indflydelse på mange forhold.

*

I skolesystemet har denne udvikling kun sat sig små spor. Medieundervisning er ikke obligatorisk i hverken folkeskole eller ungdomsuddannelser, om end massekommunikation indgår som et element i nogle fag. Resultatet er, at mange børn og unge

oplever en afgrund mellem skolens kultur og fritidens mediekultur. Man kan selvfølgelig indvende, at skolelivet altid har været raske børn vederstyggeligt, og at sådan må det blive ved med at være, og det er godt nok. Men Medieudvalget vil alligevel hævde, at det er stærkt betænkeligt, at en så vigtig del af børnenes og de unges opvækst og af det moderne samfunds funktionsmåde har en så perifer plads i skolen.

Massekommunikation og mediebrug giver i dag en række af de orienteringspunkter og tilskyndelser, som tidligere blev formidlet i familien, i de politiske partier og nære sociale netværk, og disse medieformidlede orienteringspunkter og tilskyndelser får større og større betydning i arbejdslivet og i menneskers livsplanlægning. Færdigheden i at være en alsidig og kompetent mediebruger både som forbruger og til dels også som afsender er et nøglepunkt i den moderne tilværelse. Men om børnene og de unge udvikler denne afgørende ressource er overladt til normer, vaner og social arv i børnenes og de unges fritid, undtagen for de børn, som er så heldige tilfældigvis at modtage medieundervisning i skolen.

Det ny i udviklingen er formodentligt, at de kultursvage børn og unge får det langt vanskeligere end tidligere i et samfund, der i stigende grad baserer sig på kommunikation og på færdigheden i at kunne forstå, tolke og handle i forhold til medieformidlede budskaber om en verden i hastig forandring. Der er derfor antagelig store sociale og menneskelige omkostninger ved, at skolesystemet ikke tilbyder denne komponent i børnenes og de unges skolegang. Medieudvalget foreslår derfor, at medieundervisning gøres til et obligatorisk fag i folkeskolen, i ungdomsuddannelserne og i læreruddannelsen.

Det er udvalgets opfattelse, at det som i betænkningen kaldes undervisning om og med medier, rummer en række muligheder både pædagogisk og indholdsmæssigt, som også udfra en klassisk indlærings- og dannelsesbetragtning vil være en gevinst for skolesystemet. Det vil kræve en ændret holdning til medier hos mange lærere, det vil kræve nogle nye undervisningsmaterialer, det vil kræve endnu flere investeringer i medieværksteder (der er allerede en god udvikling på dette punkt i tilknytning til skolebibliotekerne), men medieundervisning behøver ikke være voldsomt dyrt.

De pædagogiske erfaringer, som er gjort i den hidtidige medieundervisning, tyder på, at undervisning med medier rummer en række fordele. Når eleverne selv skal producere aviser, ugeblade, radio eller tv-udsendelser skærpes deres kritiske sans i forhold til deres eget medieforbrug. Medieproduktion synes desuden at rumme muligheder, når den er integreret med tilegnelse af mange typer fagstof. Produktions-

processen kan være en motor, som driver eleverne gennem stoffet. Og færdigheden i at anvende medierne som redskaber for egne ytringer er en styrke, når eleverne skal deltage i demokratiske debatter. Det er derfor, Medieudvalget foreslår øget tempo og flere ambitioner i udbygningen af skolebibliotekerne med medieværksteder.

Udvalget foreslår også, at disse medieværksteder skal gøres tilgængelige for børn og unge i fritiden og altså uden for skoletid. Selv om skoletid og fritid altid har været modsætninger i børns bevidsthed, så er den i dag meget markante forskel mellem fritidens blandede mediekultur og skoletidens skriftkultur ufrugtbar og danner et dårligt grundlag for børnenes opvækst til at blive myndige og kompetente samfundsborgere. Det sidste indbefatter nemlig, at børnene skal lære at blive dygtige og alsidige mediebrugere. Derfor er tiltag, som hjælper til at bygge bro mellem skole og fritid, antagelig en god idé.

Udvalget har søgt at lave en status over, hvilke typer medieværksteder, som i dag står åbne for børn og unge til brug uden for skolesammenhængen. Der tegner sig et billede med store variationer fra kommune til kommune. Der er på landsbasis blevet færre af de egentlige og oprindelige åbne værksteder - et fald fra 25 til 15. Der synes desuden at være sket en reduktion i den tilknyttede professionelle arbejdskraft, som til dels er afløst af frivillige eller unge i jobtræning. Til gengæld er der opstået værksteder i tilknytning til lokalradio og tv og i medborgerhuse. Medieudvalget anbefaler, at lokalsamfundene opbygger mediecentre med åbne værksteder i et samarbejde mellem kulturelle og **folkeoplysende** organisationer, skoler og interesseorganisationer.

Ønskeligheden af at placere mediecentre i tilknytning til folkebiblioteker fremhæves, idet folkebibliotekerne opleves positivt af et meget bredt udsnit af børn og unge og desuden allerede rummer en række ressourcer og tilbud, som er relevante også i sammenhæng med medieværkstedsproduktion. Idéen om mediecentre vil antagelig falde i tråd med ændringer i folkebibliotekernes indretning og funktion, efterhånden som forskellige former for elektronisk publicering og netværksdistribution bliver almindelig.

I forhold til det overordnede synspunkt om, at medierne er en ressource, som børn og unge kan udnytte, er mediernes tilbud til de unge selvfølgelig af stor betydning.

Der er i udvalget enighed om, at det er vigtigt fortsat at sikre, at der produceres danske radio- og tv-programmer henvendt til de forskellige aldersgrupper af børn og unge. Konkret foreslår udvalget - henvendt både til DR, TV 2 og de kommercielle kanaler - at der dagligt eller i det mindste hyppigt sendes særlige aktualitets- og faktaprogrammer, som tager udgangspunkt i børnenes eller de unges forudsætninger og perspektiver på verden. Det vil kræve, at der udvikles en form for journalistik, som de unge i højere grad oplever som relevant og forståelig end den gængse.

Børn savner en behandling af aktuelle emner, som de kan forstå. Det gælder i radio og tv, og det gælder i dagbladene. Medieudvalget kan derfor kun opfordre dagbladene til at fortsætte og måske forstærke indsatsen for at gøre dagbladene til et fortsat relevant tilbud for børn og unge.

Børn er meget afhængige af, hvad der er af trykte medier i familien, og fraværet af en daglig avis i hjemmet indskrænker børnenes og de unges mulighed for at udvikle avislæsning til en vane. Medieudvalget har overvejet, om man i stedet kan forestille sig, at dagblade og andre trykte medier gøres tilgængelig i skoler og ungdomsuddannelser i et langt større omfang, end man kender det i dag. Konkret vil det betyde, at uddannelsesstederne skal have råd til at abonnere på og fremlægge trykte medier til brug for børnene og de unge.

Også forældrene har et ansvar og selvsagt det største for, at deres børn vokser op til at blive alsidige og stærke mediebrugere. De undersøgelser, Medieudvalget har gennemgået, tyder på, at det har meget stor betydning, at sprog og læsefærdighed stimuleres i hjemmet. Udvalgets bedste bud er at lave en offentlig informationsindsats over for forældrene.

Ud fra et modsat perspektiv end det positive ressource-synspunkt har Medieudvalget gennemgået og vurderet de regler og begrænsninger, som film, video og tv er underlagt af hensyn til børn og unge. Det gælder især spørgsmålet om voldsskildringer og om særlige reklameregler for produkter til børn. Udvalget finder de danske regler tilstrækkelige, men opfordrer til at sætte mere fokus på mulighederne i internationale fora. Danmark kan således foreslå ændringer til EU's tv-direktiv og Europarådets tv-konvention, som begge indeholder kapitler om reklamer og om beskyttelse af mindreårige. Og Danmark kan bidrage til at skærpe opmærksomheden om artikel 17 (om massemedier) i FN's konvention om barnets rettigheder.

Efter Medieudvalgets opfattelse kan også selvregulering og frivillige aftaler om reklamer og om vold på tv spille en rolle. Her tænkes på de danske stationer og på stationer, som sender til Danmark fra udlandet.

Del 5:

Bilag

Bilag 1: Statistik om børns og unges brug af medier i fritiden

Undersøgelse udarbejdet af Medieudvalgets sekretariat i samarbejde med konsulent Ole E. Andersen på baggrund af materiale fra bl.a. AIM/ Dansk Målgruppe Index (DMGI), Gallup og Danmarks Radio.

I dette bilag til Medieudvalgets *Betænkning om børns og unges brug af massemedier* undersøges børns og unges brug af de enkelte medier (dog ikke af bøger, som er undtaget Medieudvalgets kommissorium). For hvert medie belyses *status*, dvs. aktuelle kendetegn ved brug af mediet, og *udvikling*, dvs. ændringer i brug de seneste ca. 10 år;

På side 13 i betænkningen er nøgletallene for undersøgelsen fremstillet.

1. Aviser

Status

Børn begynder almindeligvis at læse avis i 12-13 års alderen. 50% af de 13-14 årige læser dagligt avis.

Læsning af aviser er stærkt stigende fra 13-14 års alderen til kulmination i 18-19 års alderen, hvor avislæsning er mere udbredt end i befolkningen under ét.

BT er den mest udbredte avis blandt børn og unge. Hos unge har også Ekstrabladet og Jyllands-Posten en daglig dækningsprocent på mere end 10%.

Udvikling

Som det fremgår af tabel 1 er der betydeligt færre 13-14 årige, som læser avis i 1995 sammenlignet med 1988 og 1984. Også blandt de 15-17 årige er der et bemærkelsesværdigt fald inden for de ti år, mens der kun er tale om en svag tilbagegang for gruppen af 18-19 årige.

Tabel 1. Kilde: DMGI

Andel af 13-19 årige, der dagligt læser avis			
	1984	1988	1995
13-14 år	77%	63%	50%
15-17 år	81%	71%	57%
18-19 år	84%	79%	80%
Alle (incl. voksne)	85%	82%	73%

Ifølge Socialforskningsinstituttet (1993) er nedgangen større end tabellen ovenfor viser. Således tilkendegav 57% af de 16-19 årige mænd i 1993, at de læste avis stort set dagligt, mens det i 1987 drejede sig om 81 %. Og for de unge kvinder faldt andelen i perioden fra 66% til 54%.

Hvad angår unges avislæsning er der en påfaldende udvikling inden for bare 6 år. Unge bruger således i mindre grad end tidligere avisen til at læse tegneserier og radio/tv-oversigten, mens der er en stigning i læsning af politik, landsnyheder og lokalnyheder.

Tallene i tabel 2 dementierer således forestillingen om, at unge interesserer sig mindre for politik. Og de vidner om, at i perioden - med udbredelse af TV 2 og andre nye tv-kanaler - er det snarere via avisen, at unge orienterer sig om samfundsforhold.

Det er endvidere påfaldende, at unge i mindre grad end tidligere bruger avisen til at se radio/tv-oversigten, hvilket sikkert hænger sammen med ugebladenes opprioritering af området og fremkomsten af tekst-tv.

Tabel 2. Kilde: Fridberg, *Danskerne og kulturen* 1989 og *Kultur- og fritidsaktiviteter* 1993, SFI

16-19 åriges læsning af stofområder i avisen 1987 og 1993

	1987	1993
Udlandsstof	59%	60%
Politik	35%	41%
Landsnyheder	68%	77%
Lokale nyheder	81%	84%
Kriminalstof/ulykker	74%	72%
Annoncer	65%	56%
Mode og tøj	52%	39%
Sport	58%	53%
Tegneserier	76%	50%
Radio/tv-programmer	93%	73%

2. Ugeblade¹

Status

De fleste børn er begyndt at læse ugeblade, når de er 10-12 år. 59% i denne aldersgruppe har således læst/set i et ugeblad i mindst et par minutter inden for den sidste uge. For de 16-18 årige drejer det sig om 80%.

Ugebladenes nettodækning (dvs. andel personer, der overhovedet læser ugeblade) er en smule større blandt de 13-19 årige sammenlignet med andre aldersgrupper.

Se og Hør er klart det mest populære ugeblad, men også *Ude og Hjemme*, *Hjemmet*, *Billed Bladet* og *Familie Journalen* har en betydelig udbredelse.

Udvikling

Ugebladenes nettodækning er faldet inden for de seneste 10 år - lidt mere hos de unge end hos de voksne (se tabel 3).

Ugeblade defineres her som familieugeblade, dameugeblade og billed-/tv-ugeblade - i alt 9 blade.

Tabel 3. Kilde: DMGI

Andel af 13-19 årige, der læser ugeblade			
	1984	1988	1995
13-19 årige	75%	68%	66%
Alle	70%	66%	64%

Tilbagegangen er ikke så forskellig i aldersgrupper som tilfældet var med aviserne, men en nærmere undersøgelse viser, at det er blandt de 13-15 årige, der er færre ugebladslæsere, mens der stort set er uændret andel læsere blandt de 18-19 årige.

3.3 Magasiner²

Status

Inden for kategorien af brede magasiner er *Damernes Verden* og *Illustreret Videnskab* de mest udbredte blandt de 13-19 årige. Således bliver de to magasiner læst af henholdsvis 10% og 15% af de unge.

Inden for kategorien af specialmagasiner er *Form* og *Motor* de mest læste. Magasinerne læses af henholdsvis 9% og 8% af de unge.

Udvikling

Der foreligger ingen undersøgelser om udviklingen i forbrug af magasiner.

4. Fagblade

Status

I Danmark findes der ca. danske 600 fagblade med et samlet oplag på ca. 12,5 mio. (uanset udgivelseshyppighed).

Der findes imidlertid ingen undersøgelser, der samlet belyser læsningen af denne mediegruppe - heller ikke hvad angår de unges læsning.

Sammenlignet med andre aldersgrupper har unge en påfaldende stor interesse for at læse udenlandske blade og tidsskrifter. 10% af de 13-19 årige og 14% af de 20-24 årige læser således udenlandske blade/tidsskrifter minimum 1-3 gange månedligt, mens det for alle adspurgte aldersgrupper under ét drejer sig om 8%.

Udvikling

Der foreligger ingen undersøgelser om udviklingen i forbrug af fagblade.

Der er her tale om **månedskvartalsmagasiner**, der beskæftiger sig med særlige stofområder; de sælges i løssalg, eller der tegnes abonnement på dem.

5. Tegneserier³

Status

Sammenlignet med andre aldersgrupper er børn og unge langt de flittigste forbrugere af tegneserier. 66% af de 13-19 årige læser tegneserier mindst 1-3 gange om måneden; for de adspurgte aldersgrupper under ét drejer det sig om 28 %.

For mange børn er tegneserier den eneste form for læsning. 56% af de 7-9 årige tilkendegiver således, at de kun læser tegneserier.

Udvikling

Forbruget af tegneserier er faldet inden for de seneste 10 år. Fra 1984 til 1988 var der tale om en fremgang, men i slutningen af 1980'erne skete der et markant fald. Udviklingen blandt de 13-19 åriges tegneserieforbrug sammenlignet med forbruget hos alle adspurgte aldersgrupper under ét fremgår af tabel 4.

Tabel 4. Kilde: DMGI

	Læsning af tegneserier mindst 1 - 3 gange månedligt					
	1984	1986	1988	1990	1992	1995
13-19 årige	69%	73%	76%	64%	65%	66%
Alle	40%	51%	51%	30%	30%	28%

Ifølge Socialforskningsinstituttet (1994) er der tale om et større fald i tegneserieforbruget, end tabellen angiver. På spørgsmålet, om man hver uge læser tegneserier, svarede 53 % af de 16-19 årige drenge i 1987 bekræftende, mens andelen i 1994 var 43%. Og for pigerne faldt andelen i samme periode fra 43 % til 26 %.

Med hensyn til børnene er det påfaldende, at der er flere, der kun læser tegneserier i dag end i 1987. Mens 38% af de 7-9 årige i 1987 således tilkendegav, at de kun læste tegneserier, er andelen i 1995 vokset til 56% i samme aldersgruppe.

6. Øvrige trykte medier

Foruden de ovenfor nævnte trykte medier findes der en stribe bøger⁴, aviser, blade og magasiner, som også har appel til ungdommen. Det drejer sig bl.a. om:

distriktsblade, dvs. gratis, husstandsomdelte lokalaviser. 2 ud af 3 i aldersgruppen 13-24 år læser mindst én af dem i løbet af en uge;

Børneavisen, der specielt henvender sig til børn og unge;

Tegneserier omfatter i hovedsagen hæfter og magasiner.

Bøger er undtaget Medieudvalgets kommissorium og behandles derfor ikke særskilt i denne betænkning. Dog vedrører nogle kapitler i betænkningen - især kapitel 2 - også børns og unges boglæsning. Desuden er boglæsningen med som element i sammenfatningen af dette kapitel 3.

ungdomsmagasinerne *Vi unge* og *Mix* samt roman- og novellemagasinerne såsom *UgeRomanen* og *Romanbladet*.

gratismagasiner såsom musikmagasinerne *Gaffa* og *Sound Club* og gymnasiebladet *Chili*. Alene *Sound Club*, der distribueres via radio- og tv-forhandlerkæder, kommer i et oplag på 110.000.

Det er et broget marked af blade og magasiner, som spiller en vigtig rolle i mange børns og unges fritid, men som i meget begrænset omfang er belyst statistisk⁵.

7. Tv

Status

Et barn på 4-12 år ser fjernsyn 1 time og 35 minutter pr. dag. En teenager ser fjernsyn 1 time og 55 minutter pr. dag.

Da der i befolkningen gennemsnitligt bruges 2 timer og 36 minutter om dagen pr. person, er forbruget betydeligt mindre blandt børn og unge end hos de voksne.

I dag har 75% af teenagerne fjernsyn på eget værelse. For de 7-12 årige drejer det sig om 49%.

Generelt ser børn og unge mindre fjernsyn end de voksne. Men der er også grupper af unge, der kan betegnes som storforbrugere af tv, nemlig blandt de 13-15 årige drenge. I denne gruppe har ca. 25 % fjernsynet tændt mere end tre timer i snit pr. dag.

De unge ser hellere **fiktion/dramatik** end kultur- og nyhedsprogrammer. De unge anvendte således i 1995 24% af seertiden til at se programmer inden for kategorierne oplysning/kultur og nyheds/aktualitet, mens procentsatsen inden for fiktionsgenren lå på 45 (se tabel 5).

Tabel 5. **Kilde:** Gallup - TV-meter

Daglig seertid 1995 fordelt på programtyper (kun DR, TV 2 og TV 3)

	Rekla- mer/ trailere	Regio- nalpro- gr.	Sport	Under- hold- ning	Uden- landsk fiktion	Dra- matik/- fiktion	Oplys- ning/ kultur	Nyhe- der
12-24 årige ⁶	8%	3%	10%	9%	28%	17%	7%	17%
Alle	8%	5%	9%	10%	20%	12%	8%	26%

Flere af de nævnte magasiner er imidlertid belyst ud fra kvalitative undersøgelser i: Karen Klitgaard Povlsen, *Organisering af hverdagsliv og livsstil, ugeblade, magasiner og fagblade*, Medieudvalget 1995.

Aldersgruppen er her udvidet med de 20-24 årige, så den undersøgte gruppe bliver tilstrækkelig stor til at sikre det fornødne statistiske grundlag for undersøgelsen.

De unge bruger betydeligt mindre tid til at se nyheder på tv end voksne gør. For grupper af befolkningen over 24 år anvendes mellem 25 % og 35 % af seertiden til at se nyheder, mens det for de 12-24 årige kun drejer sig om 17%.

Med hensyn til de nye tv-kanaler, som mange unge har fået adgang til, spiller især TV 3 en rolle. Ultimo 1995 kunne således 61 % af danske børnefamilier se TV 3 i eget hjem. Og i løbet af 1995 havde TV 3 15% af de 4-11 årige børns tv-tid, en stigning på 8 procentpoint på to år. I samme to-årige periode tabte DR 7 procentpoint af de yngstes seertid og er nu på 34%, mens TV 2 dækker 36% af seertiden, hvilket er 4 procentpoint højere end i 1992. Hvor DR klart har relativt flest seere hos de 4-11 årige, vender billedet i teenageårene, hvor TV 2 nu tegner sig for 38% og TV 3 for 16% af de 12-18 åriges seertid. En stigning for TV 3's vedkommende på 5 procentpoint på blot to år. Andre satellitkanaler har 15% af seertiden.

Blandt de unge, som kan modtage TV 3, bruges hele 26% af seertiden til at se denne kanal, dvs. samme andel som TV 2 har. 22% af denne gruppes seertid bruges til andre satellitkanaler.

Børn, der har adgang til satellit-tv, ser 8 minutter mere tv om dagen end 'ikke-satellit-børn', hvilket i sig selv ikke er nogen stor afvigelse.

Børn og unge, som kan se satellit-tv hjemme, ser imidlertid væsentligt mindre public service tv (DR-TV 2) end jævnaldrende, som ikke har satellit-tv i hjemmet. Som det fremgår af tabel 6 bruger unge med adgang til satellit-tv således kun 42% af seertiden til DR-TV og TV 2.

Tabel 6. Kilde: Gallup - TV-meter

Andel daglig seertid på public service-kanalerne (DR-TV og TV 2)

	Adgang til satellit	Ikke-adgang til satellit	Alle
4-14 ånge	49%	88%	68%
10-20 ånge	42%	83%	62%
Alle (incl. voksne)	57%	84%	69%

Mens en dansker med satellit-tv typisk bruger 37% af sin seertid til satellit-tv, udgør andelen 48 % for teenagerne. Dvs. at unge i dag bruger mindre tid på at se public service tv i forhold til andre tv-stationer.

Udvikling

På grund af ændringer i målemetoderne må en sammenligning af seertallene over tid tages med forbehold. I tabel 7 er der så vidt muligt taget højde for disse ændringer.⁷

1994-tallene har TV-meter som kilde. Da TV-meter er en mere præcis og dækkende målemetode, som skønsmæssigt registrerer 20% mere sening end tidligere benyttede målemetoder, er tallene for tidligere år justeret, så der opnås den bedst mulige sammenlignelighed mellem tallene over tid.

Tabellen viser, at forbruget af tv er støt stigende i perioden. Dog er der siden 1983 sket en mindre stigning i forbruget blandt børn (14%) og unge (20%) end hos befolkningen som sådan (44%).

Tabel 7. Kilde: Bl.a. *Medieudbud og medieforbrug i Danmark 1983 - 1994*, Medieudvalget 1995

Daglig tv-sening pr. person				
	1975	1983	1990	1995
7-12 årige	1 t. 12 min.	1 t. 23 min.	1 t. 28 min.	1 t. 35 min. (4 - 12 årige)
13-19 årige	1 t. 26 min.	1 t. 36 min.	1 t. 42 min.	1 t. 55 min.
Alle	1 t. 37 min.	1 t. 48 min.	2 t. 06 min.	2 t. 36 min.

Forskellige undersøgelser vidner om, at der ikke er sket påfaldende ændringer over tid af andelen af storforbrugere. 17% af de 7-14 årige brugte således i 1984 mere end 2 1/2 time om dagen på tv, mens der i 1995 var 11% af de 7-12 årige og 18% af de 13-18 årige, der så tv i mere end tre timer.

8. Video⁸

Status

I dag er video almindeligt i danske hjem. Ca. 80% af teenagerne har således adgang til video i hjemmet. Godt hver tredje teenager har videomaskine på eget værelse.

79 % af hjem med børn fra 0-12 år har video. 13 % af de 7-12 årige har video på eget værelse.

De unge (12-20 årige) bruger i gennemsnit 16 minutter om dagen på at se video. Det er mere end nogen anden aldersgruppe.

Der går mest tid med at se lejet/købt video. Af det gennemsnitlige daglige tidsforbrug blandt de 12-20 årige er det således kun 2 minutter ud af 16, der benyttes til at se video optaget fra fjernsynet.

Imidlertid er salg af videofilm i stærk vækst, idet hver husstand med videomaskine i gennemsnit købte ca. 4 videofilm i 1995. Ca. hver tredje af disse videofilm var **børnefilm** - især Disneys **biograftegnofilm**.

Udvikling

Antallet af husstande med videomaskiner er steget markant inden for de seneste ti år. Af tabel 8 fremgår udviklingen for de 13-19 årige.

Afsnittet om video omfatter alene børns og unges *setting* - og ikke deres egenproduktion af video.

Tabel 8. Kilde: Gallup og AIM

13-19 årige med videomaskiner i busstanden - i procent					
1984	1986	1988	1990	1992	1995
13	21	29	50	68	80

Tabel 9 vidner om dels en stigning i videobruget inden for de seneste ti år, dels at de unge nu som før oftere end de voksne ser video.

Tabel 9. Kilde: DMGI

	Andel der mindst en gang om måneden ser video			
	1984		1995	
	Optaget	købt/lejet	Optaget	købt/lejet
13-19 ånge	30%	32%	83%	50%
Alle	15%	14%	54%	22%

9. Radio

Status

Godt 80% af teenagerne har stereoanlæg på værelset. For de 7-12 årige drejer det sig om 40%.

Hver dag hører 51 % af teenagerne radio. Dækningsprocenten for Danmarks Radio og lokalradioerne er henholdsvis 36 og 22. I forhold til andre aldersgrupper er det hvad angår DR-lytningen en lav dækningsprocent.

At unge ikke hører så meget radio som andre aldersgrupper viser sig også i tallene for den gennemsnitlige lyttetid pr. person. En teenager hører dagligt radio godt 1 time (fordelt på 38 minutters DR og 22 minutters lokalradio). Da befolkningen i gennemsnit lytter til radio knap 2 1/4 time i døgnet, er den unges daglige radioforbrug godt 1 time mindre end for gennemsnitsdanskeren.

Imidlertid bruger mange unge megen tid til at lytte til egen musik (cd, båndoptager, plader). I alt til radio- og musiklytning bruger en 13-18 årig således i gennemsnit ca. 2 timer om dagen, mens det for den 7-12 årige drejer sig ca. om én time.

Udvikling

Der er et markant fald i DR's dækning hos unge. I 1985 var *hverdagsdækningen* mellem 80% og 90% i alle aldersgrupper, men for 13-19 årige er dækningen i 1994 faldet til 50% på en gennemsnitshverdag, og for de 20-29 årige er den faldet til 62%.

Lokalradioerne har inden for de seneste ti år udgjort et attraktivt alternativ til DR for de unge. Men noget tyder også på, at lokalradioerne er ved at 'tabe pusten' i løbet af 1990'erne. Blandt de 13-19 årige er der således færre som hører ('lyttet i går til') lokalradio.

10. Biograf

Status

Biografpublikummet har en meget klar aldersprofil, idet det er de unge - især de 18 -19 årige - som oftest går i biografen.

7 % af de 7-18 årige har været i biografen inden for den sidste uge. I samme aldersgruppe har 27% og 57% været i biografen inden for henholdsvis den sidste måned og de sidste tre måneder.

Udvikling

Børn og unge går sjældnere i biografen end i 1987. Faldet er mest markant blandt de yngste (7-12 årige).

Det voksende videomarked er den væsentligste årsag til faldet på området.

Mens der tidligere var flere drenge end piger i teenagealderen, som gik i biografen, er rollerne i dag byttet om.

11. Computer

Status

Computeren er mere udbredt i børnefamilier end i andre hjem. 41 % af de 7-12 årige (i 1995) og 61 % af de 13-19 årige (i 1995) har en computer i husstanden, mens gennemsnittet for alle husstande ligger på 33%.

Næsten samtlige 'PC-husstande' har også spil til computeren, og de 7-12 årige og de 13-18 årige er lige flittige spillere. De, som har computer i hjemmet, bruger i gennemsnit 40 minutter på computerspil dagligt.

Et gennemsnit for de 7-12 år - hvad enten man har PC i hjemmet eller ej - viser, at et barn i den alder bruger 25 minutter om dagen på computerspil. For de 13-18 årige drejer det sig om et gennemsnit på 20 minutter.

Det er især drengene, der bruger computeren til spil. Ca. hver femte af de 16-19 årige unge mænd har således en spillecomputer i huset, mens det kun er hver tiende af de unge kvinder.

Udvikling

I 1984 havde **12% af de 13-19-årige** en computer i husstanden. Da procentsatsen i dag er godt 60, er der tale om en markant stigning.

Af tabel 10 fremgår, at der er stadig flere som spiller computerspil, hvilket hænger sammen med den større udbredelse, computeren har fået.

Udviklingen på computerområdet går hurtigt i disse år. Dels får flere børn og unge umiddelbar adgang til computer, dels får den gængse computer kapacitet til at bearbejde både tekst, billeder og lyd - og med tiden også levende billeder. Mange unge vil i fremtiden søge og arbejde med information og viden, som snart har skriftlig form, snart audiovisuel form. *Interaktivitet* mellem mediebruger og medie vil blive et stadig vigtigere element i børns og

unges mediebrug.

Tabel 10. Kilde: AIM

Andel, der spiller computerspil mindst ugentligt		
	1992	1995
7-12 årige	35%	42%
13-18 årige	19%	28%

12. Biblioteker

Status

41 % af de 7-12 årige børn må betragtes som storforbrugere af biblioteket, idet denne gruppe benytter biblioteket mindst hver femte dag.

Interessen for at benytte biblioteket er væsentligt mindre blandt teenagerne. 27 % af disse unge kommer således højst halvårligt på biblioteket.

Udvikling

Som det fremgår af tabel 11, har biblioteksbrugen gennem mange år været meget forskellige blandt de unge. I 1976 var det ca. halvdelen af de unge, som kom meget sjældent eller aldrig på biblioteket; i 1993 gjaldt det ca. 40%. Omvendt var der både i 1976, 1987 og 1993 grupper af unge, som benyttede biblioteket flittigt.

Tabel 16. Kilde: Kirsten Drotner, Mediedannelse: bro eller barriere, Medieudvalget 1995.

Andel af 16-19 årige, der benytter folkebibliotekerne, 1976-93				
	Mindst én gang pr. uge	1-2 gange pr. mnd.	Mindst én gang pr. år	Aldrig
1976	14%	30%	23%	27%
1987	15%	30%	39%	16%
1993	11%	49%	27%	13%

Bilag 2:

Guidelines for the portrayal of violence on BBC television 1993

1 SCHEDULING AND THE WATERSHED

▼ Programme makers and schedulers should always take into account the transmission times of their programmes and context within the schedule, when considering matters of content.

▼ The BBC has a well established policy of making 9 pm the pivotal point of the evening's television, a watershed before which all programmes, other than in exceptional circumstances, should be suitable for a general audience including

children. The earlier the programme is placed in the evening the more it should be suitable for children to watch on their own. However, the BBC expects parents to share responsibility for their children's viewing.

▼ Care must be taken to place material which could be particularly disturbing well after 9 pm and also in a context within the programme which can reasonably be expected not to take audiences by surprise.

▼ Programme makers must alert their heads of department if they feel programmes are wrongly placed. This is especially important when a programme which was made for pre 9 pm transmission turns out to have stronger content than was anticipated, and where post 9 pm programmes are to be repeated pre watershed.

▼ A concentration within the schedules of programmes with violent content should be avoided.

2 WARNINGS

▼ Even though the BBC requires programmes with violent content to be placed appropriately in the schedules, it will often be necessary to precede the transmission with a warning announcement. Judgements as to the need for a warning can be difficult to make. The appropriate question is: "Could a reasonable viewer be disturbed by seeing this programme for the first time?"

▼ Other than in the most exceptional circumstances, such as an

important breaking news story, programme departments must advise the channel controllers and Presentation in writing when they judge a warning is required. Final responsibility for the wording of such warnings rests with Presentation after consultation with the programme department; and the approval of the wording by the channel controller or, where relevant, the managing director, News and Current Affairs.

▼ Warnings should be clear and

unambiguous to give viewers the opportunity to make an informed decision as to whether or not this may be a programme they would prefer to avoid.

▼ Billings and promotional material should describe accurately the nature and content of a programme. Viewers need to know the genre and something of the mood and style as well as a description of the subject matter. If it is tough to watch, viewers should be told.

7 PROMOTIONAL TRAILERS

▼ Trailers should reflect accurately the type of programme being promoted. However, the transmission time of the trailer must always be taken into account. A trailer must be appropriate for the time it is shown

even if the programme itself is to be transmitted after the watershed.

▼ Even when the content of a trailer is appropriate to its transmission time, care must be taken to avoid including violent sequences

out of context. But it is also important to make clear to viewers that the programme being trailed contains violence. There is a fine line between effective description and exploitative come-on. The former should not turn into the latter.

4 NEWS AND OTHER FACTUAL PROGRAMMES

▼ Largely because of modern technology it is now possible to give a more comprehensive account of what is happening in the world. Violence may figure largely in such an account. Those responsible for keeping the public informed have, within limits, a duty to reflect reality.

▼ News editors and producers are confronted regularly by horrific stories which they have to interpret and describe at speed. They must do so knowing that there is increasing sensitivity to the plight of those who suffer, whether at home or abroad.

▼ Events will, and should, shock viewers at times. With some news stories - terrorist outrages, wars, natural disasters - a sense of shock is part of a full understanding of what has happened.

▼ Good editorial judgement includes anticipating the point at which viewers are likely to feel that they have seen enough.

▼ If editorial judgements dictate the inclusion of a number of violent stories, the treatment of each should

be determined by the impact of the violent content within the programme or bulletin as a whole.

▼ Avoid using violent material simply because it is available.

▼ The expansion of daytime broadcasting hours means that vulnerable groups, such as children, may be exposed to more extensive news coverage than in the past. When violent material is available, care should be exercised as to the frequency with which it is carried during daytime hours.

▼ When there is a temptation to repeat violent pictures at a subsequent date the decision should be based on sound editorial judgement.

▼ When a programme is dealing with violent subjects, think through the implications of how much detail the viewers should reasonably be asked to take. The production team may have become used to the pictures and descriptions. The audience will come to them fresh.

▼ Everyone has some right to privacy. Those groups who have no

power to exercise it for themselves must be protected; for example the unconscious, those in deep shock or incapacitated by grief, and children. The dead should also be treated with respect and, save in very exceptional circumstances, close-ups should be avoided.

▼ Merely because violence is committed in a distant location, it should not affect judgements as to what may or may not be shown. The same value should be placed on human life and suffering whether it occurs at home or overseas.

▼ Reports of suicide should not include details of the method.

▼ Reporting of cases of rape and other sexual violence should be treated with great sensitivity. Details should be reported sparingly.

▼ Dramatic reconstructions of violence should show only as much detail as is absolutely necessary.

(See also the section in the *Producers' Guidelines* on this issue.)

BBC PRODUCED/CO-PRODUCED & COMMISSIONED FICTION

▼ Drama on television involves the collaboration of many creative talents. However, the BBC must retain the right to make final editorial decisions.

▼ The creative worth of any drama must be considered. Violent scenes should not be gratuitous and must be strictly justifiable in the context of dramatic purpose.

▼ The producer is responsible for all aspects of the production. Any violent content must be identified by the producer in advance and discussed with the author and the director. It is essential that any major problems in this area are resolved at script stage.

▼ Although the producer is in charge of the production, it is also a co-operative venture relying on the good sense of everyone on the team. For example, the script editor may be worried about ad-libbed bad language; the production manager may feel that an animal will appear to be ill-treated; the make-up artist may sense that the quantity of 'blood' will be too liberal in a fight scene. If so, they should refer to the producer.

▼ If in any doubt the producer must refer to the executive producer or head of department, who will if necessary, refer to the channel controller.

▼ In planning output channel controllers, in consultation with head of drama and heads of department, should ensure the balance and overall tenor of the BBC's drama avoids a concentration of programmes containing violence.

Every possible care must be taken in the presentation of violent material.

In particular, viewers may be disturbed by:

- domestic violence.
- sexual violence.
- portrayal of women as victims.
- detailed reconstructions of crimes, particularly rape.
- hangings.
- cruelty to children or animals.
- extreme or sustained violence of any sort.
- violence in a contemporary setting to a greater extent than if it is in a historic context.
- violence associated with bad language.
- violence to objects, such as cars and personal possessions.
- ▼ The decision to include violence in drama involves a series of fine judgements. Producers should consider questions such as whether or not:
 - the violence is essential to the story.
 - the violence can be implied rather than shown.
 - the shots of violence, or its results, are likely to titillate.
 - there is sufficient warning or anticipation of the incident within the programme.
 - the brutal consequences of violence are also apparent.
 - the violent scene is likely to last longer than absolutely necessary.

the violence is being glorified.

dramatic reconstructions of real life violence show only as much detail as is absolutely necessary.

the sound is too graphic, particularly with the advent of stereo transmission.

▼ Any violence capable of easy imitation, for example, the use of easily accessible weapons, such as knives, pokers and hammers, should be included only with extreme caution.

▼ Scenes involving suicide must avoid showing details of the method.

▼ Particular care must be taken with hangings or attempted hangings.

▼ In areas of doubt, producers must ensure directors shoot action in such a way that there are adequate editing alternatives which will not damage the final result.

By the time the programme is completed, its makers may be over familiar with the material. They should think about the reaction of the viewer watching it for the first time. Viewing a television drama at home can be a completely different experience from choosing to view sensitive material in a theatre or a cinema.

If any problems remain, the producer should consult the executive producer or the head of department, who will advise the channel controller if necessary.

Producers must be particularly mindful of these concerns when making popular drama which is likely to be viewed by large numbers of children.

6 ACQUIRED PROGRAMMES

▼ Many of the general points made in Section 5, BBC Produced / Co-Produced and Commissioned Fiction, apply equally to acquired material.

▼ The content of acquired programmes cannot be controlled by the BBC in the same way as its own productions, but acquired material must, nonetheless, conform to BBC editorial policy.

▼ Feature films and other programmes should be selected only after an assessment by a senior member of the Programme

Acquisition department's staff. Special care must be taken when considering the acquisition of films which have received an '18' certificate from the British Board of Film Classification.

▼ The BBC retains the right to reject individual episodes of a series if it is considered to contain excessive violence.

▼ Prior to transmission of an acquired programme or film it must be viewed by a member of the Programme Acquisition staff. It is his/her responsibility to vet the content, suggest any necessary edits to

the head of department and advise the channel controller where it should be placed in the schedules.

▼ Special care must be taken with films where violence is apparently legitimised by laudable ends. Some films appear to make violence "glamorous". Although violence in historical or futuristic settings is relatively less shocking, it may still be disturbing to some viewers.

▼ Feature films dealing with important social or moral issues and which contain violence should be contextualised within the schedule.

7 PROGRAMMES FOR CHILDREN

▼ Children pass through a number of intellectual and emotional stages. They acquire only gradually an understanding of television conventions, so that what is self-evident to an adult will not necessarily have the same meaning for a child.

▼ Young children do not always understand fully the grey area between the extremes of good and bad. They commit themselves readily to one side in a conflict. Avoid using violence as an easy resolution.

▼ Characters with whom young children identify should, normally, use only legitimate means to achieve their objectives.

▼ Children are affected strongly by realistic events close to their world, e.g. death of parents, brother, sister, friends and pets. Such situations must be treated with great sensitivity.

▼ Domestic violence - physical or verbal - should be portrayed only in exceptional cases.

▼ The impression should never be given that violence does not lead to injury.

▼ Thought should be given to how children will cope with frightening sequences. Do not linger on death scenes or disturbing close-ups.

▼ Avoid actions which, if imitated

by children, could be dangerous, for example, hangings, karate chops, and the use of weapons which are easily accessible such as knives, ropes, broken bottles, and containers of bleach.

▼ Avoid scenes in which children are locked up or hide in old refrigerators, ovens etc.

▼ If it is essential to portray criminal acts, scenes must not become lessons in "how to do it."

▼ In children's news programmes, attention should be given to the likely impact of coverage of violence and its consequences, especially footage from war zones.

8 BROADCASTING FOR SCHOOLS

▼ The guidelines on programmes for children generally apply to broadcasting for schools, but because schools programmes are watched under the supervision of a teacher, programme makers can on occasions deal with material which is not suitable for

unsupervised viewing.

▼ Schools programmes which include particularly disturbing scenes, such as war footage, should be clearly labelled. Presentation should be advised, and consideration given to whether a broadcast

warning is necessary. Producers should refer to Section 2 'Warnings'.

▼ For advice on violent material in fictional programmes producers should refer to Section 5, 'BBC Produced / Co-Produced and Commissioned Fiction'.

9 PROGRAMMES INVOLVING ANIMALS

▼ Violence to animals is something to which viewers are sensitive and should be included only when absolutely necessary. Care should also be exercised by programme makers when dealing with fictional scenes in which humans appear to inflict violence on animals. It may be

appropriate to seek an announcement from Presentation at the end of the programme to reassure viewers that the violence did not actually occur.

▼ Programme makers working with animals should be aware of the BBC Safety Standing Instructions

on Animals.

▼ Viewers are less likely to be offended by violence within the animal kingdom. However, scenes of predatory behaviour may cause distress. The Natural History Unit may be consulted for advice in this area of programming.

10 SPORT AND EVENTS

▼ Section 4 on News / Other Factual Programmes applies especially when crowd violence, demonstrations or other factors threaten to interrupt an event. Presentation and Television News should be advised if this

seems a possibility.

▼ If a fatality or severe injury occurs during an event, it should be transmitted with discretion, avoiding close-ups. Replays should be used with care.

▼ If a live event is being covered by an independent producer, a BBC representative should be on hand to advise on editorial decision making.

Bilag 3:

Svar på Medieudvalgets spørgsmål om gode idéer til medieundervisning

Medieudvalget opfordrede i oktober 1995 lærere, undervisningskonsulenter m.fl. til at skrive til udvalget med gode idéer til medieundervisningen. Opfordringen blev formidlet via fagbladet Folkeskolen, Magisterbladet og andre fagblade og indeholdt tre spørgsmål:

- * Hvordan mener du, medieundervisningen fungerer i dag?
- * Hvilke problemer og barrierer er der?
- * Hvordan kan undervisningen gøres bedre?

Medieudvalget modtog 15 svar, hvoraf 5 er fremsendt på vegne af uddannelsesinstitutioner eller foreninger. Dertil kom en række mundtlige henvendelser.

Medieudvalgets sekretariat har gennemgået svarene og fundet, at 10 af dem har særlig relevans for denne betænkning. Af skemaet nedenfor fremgår, hvilke budskaber i de enkelte bidrag, som sekretariatet har hæftet sig ved.

Svar på Medieudvalgets spørgsmål om gode idéer til medieundervisning

Fra	budskab	argumentation	dokumentation
Lynghøjsskolen i Svogerslev ved Roskilde. v/ Skoleinspektør Torkil W. Jørgensen og lærer Lone Adler	Eleverne stiller større krav og forventninger til det færdige produkt, end folkeskolen har økonomisk mulighed for at honorere.	Eleverne er meget kvalitetsbevidste, hvad angår medieprodukterne; de mister hurtigt interessen, hvis de på forhånd kan se, at det færdige resultat p.g.a. manglende materiel ikke lever op til det forventede.	Der redegøres for to skoleårs erfaringer med et udviklingsarbejde under Roskilde Kommune med titlen <i>10. klasse, et medieår.</i>
Forening for Mediepædagogik / Dansk Filmlærerforening. v/ Orla Nielsen	Undervisning i billedmedier bør være et centralt kundskabsområde i hele folkeskolens arbejde. Det kræver bedre bemanding, udstyr og materialer.	Levende billeder indtager en større og større del af elevernes livsverden, og derfor skal medier ikke være et 'kan' område, som lærerne og skolerne kan vælge til og fra.	Der henvises bl.a. til: - Arhus Kommune, hvis 53 skoler angiveligt mangler udstyr til medieproduktion; - Lærhøjskolens evalueringsrapport, <i>Medieundervisning</i> ; - Materiale udsendt af Filmlærerforeningen.
Lærer Ole Vistisen, har været ansat i 10 år på Brørup Ungdomsskole og har undervist i medier i 5 år	Medieundervisningen i folkeskolen bliver et af de vigtigste fag i fremtiden. Undervisningen skal lægges til rette, så eleverne opnår en tænke måde og ikke en udenadslære.	F.eks. skal eleverne vide, at de emner, der skrives om i aviserne, kan ændre holdninger .	Der henvises til fem års erfaringer som medieunderviser .

Adjunkt Ole Reinhold Jensen, Holbæk Seminarium.	Der må undervises mere i kulturteknikkerne gennem hele uddannelsesforløbet. Det kræver også bedre uddannelse af lærerne.	De, der behersker multimedieteknikkerne, både mht. udtryk og indhold, vil få indflydelse på de demokratiske processer i morgendagens samfund.	Bl.a. erfaringer fra undervisning i folkeskolen, i efterskolen og kurser for lærere .
Lektor Flemming Rasmussen, Skårup Statsseminarium	Der bør indføres mediefag i læreruddannelsen. Det skal være tværfagligt og inspireres af bl.a. dansk, journalistik, samfundsfag, edb og public relation.	Den studerende skal lære om og trænes i skriftlig formidling, journalistiske genrer, journalistisk teori og mediet teori.	Bl.a. erfaringer fra undervisning i folkeskolen og på ungdomsuddannelser og seminarier samt arbejde som journalist .
Lærer Tommy Flugt, VUC Nordvestsjælland	Medierne bør indgå i undervisningen, så unge lærer at bruge dem valgfrit og efter behov til egne ytringer. Uddannelsesinstitutioner bør gå sammen om at skabe et mediehus - som et åbent medieværksted.	Ved at flere uddannelsesinstitutioner samarbejder i et mediehus kan man få bedre udstyr, rum for gensidigt møde og inspiration, udvikling af tværfagligt samarbejde mv.	Bl.a. erfaringer som lærer i mediekundskab på skole i Holbæk.
Skolen ved Sundet, København. v./ børnehaveklasseleder Laila Nielsen og seminarielærer Kjeld Folmer Nielsen	Multimedia-computeren og videokameraet er kreative redskaber allerede i børnehaveklassen.	Børnene lærer grundlæggende færdigheder (bl.a. elektronisk informationsbearbejdning) gennem projektorganiseret mediepædagogik .	Siden 1991 er der gennemført forsøg med at integrere edb i børnehaveklassen i Skolen ved Sundet. Der foreligger bl.a. en cd-rom præsentation.
Seminarieadjunkt Marianne Corfitsen, Hjørring	Der er et massivt behov for en ekstra indsats for efteruddannelse af lærere i mediefag og for en opprioritering af filmmediet på seminarierne.	Der er endnu ikke udviklet særlig omfattende undervisningsmaterialer og -metoder til at understøtte lærernes undervisning i filmmediet.	Der henvises bl.a. til erfaringer med medieundervisning - især mht. elevers arbejde med at fremstille video .
Tove Heidemann, konsulent i internationalisering på Danmarks Lærerhøjskole	Video kan bruges som led i grænseoverskridende samarbejde mellem skoler og uddannelsesinstitutioner.	Videoproduktion rummer målrettet research, formidlingsovervejelser, planlægning og kommunikativ kompetence på et fremmed sprog.	Der henvises især til et videoprojekt - om miljøsprøgsmaal - som vidner om mulighederne på området.
Foreningen af El- og billedskærmskadede	Begræns brugen af computere og elektronik i undervisningen.	Mange mennesker er overfølsomme overfor elektricitet.	Der henvises bl.a. til forskningsresultater fremlagt på international konference om el-følsomhed, maj 1995.

Bilag 4: Medieudvalgets kommissorium og sammensætning

Den 23. marts 1994

Kommissorium for Medieudvalget

I den seneste halve snes år er der sket en markant ændring af mediebilledet i Danmark. Et landsdækkende TV 2 og lokale radio-og TV-stationer er blevet etableret, udbuddet af satellitkanaler er eget, hvorimod antallet af dagblade er faldet.

Foreliggende vurderinger af udviklingen for dagbladene over de kommende 10-15 år peger på et fortsat fald i antallet af dagblade samt en videre koncentration med hensyn til ejerforholdene - også på tværs af de forskellige medieformer.

Den teknologiske udvikling har skabt mulighed **for nye former for informationsfor-**midling. Samtidig har de meget betydelige forandringer på medieområdet skabt nye mønstre for medieproduktion, -distribution og -forbrug. Det gælder både internationalt og nationalt.

Et væsentligt udgangspunkt for regeringens mediepolitiske målsætninger er samfundets behov for en flerhed af medier, der både kan sikre folkestyret de bedste vilkår, og som kan medvirke til, at den enkelte borger får mulighed for at udnytte sine økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder.

Valgmuligheder, alsidighed og mangfoldighed er efter regeringens opfattelse centrale begreber på medieområdet. Det samlede mediemønster bør således sikre den alsidige information, som er en forudsætning for den frie meningsdannelse i den demokratiske proces, i samfundsdebatten og i kulturlivet. Den enkelte borger skal desuden sikres reelle valgmuligheder, hvilket forudsætter alsidighed i udbuddet - politisk, kulturelt og i forhold til økonomiske interesser - samt mediernes uafhængighed af statsmagten.

Medierne udgør en uundværlig del af ethvert demokratisk samfund. Medierne må

dække behovet for alsidige og engagerende oplevelser og højne informationsniveauet. Ytringsfriheden og informationsfriheden er **fundamentet** for folkestyret.

Den 11. marts 1980 nedsatte den daværende regering en mediekommission, der fik til opgave at gennemføre en sammenhængende vurdering af udviklingen inden for massemedieområdet og belyse konsekvenserne for samfundet som helhed, den offentlige forvaltning, det private erhvervsliv og for den enkelte borger. Formålet med kommissionens arbejde var i lyset af denne vurdering at fremskaffe grundlag for formulering af en fælles offentlig mediepolitik. I årene fra 1981 til 1985 afgav Mediekommissionen 6 betænkninger, der belyste, analyserede og fremsatte forslag vedrørende væsentlige problemstillinger på medieområdet. En række af Mediekommissionens forslag er siden blevet gennemført.

Siden Mediekommissionens afslutning har den samfundsmæssige udvikling rejst en række nye problemstillinger på medieområdet. Der er nu behov for en nærmere vurdering af disse problemstillinger. Regeringen har derfor besluttet at nedsætte et medieudvalg.

Udvalget sammensættes af repræsentanter for Statsministeriet, Kulturministeriet og Ministeriet for Kommunikation og Turisme, idet sekretariatsfunktionen ledes af Statsministeriet.

Endvidere udpeges efter indstilling fra følgende organisationer og institutioner medlemmer af Medieudvalget: Danske Dagblades Forening, Dansk Journalistforbund, Dansk Magasinpresses Udgiverforening, Dansk Fagpresse, Landsforeningen for Danske Distriktsblade og Lokalaviser, Forbrugerrådet, Danmarks Journalisthøjskole, Den journalistiske efteruddannelse, arbejdstagersiden, Den journalistiske efteruddannelse, arbejdsgiversiden, Sammenslutningen af medieforskere i Danmark, Grafisk Industri og Medie Kartel, Danmarks Radio, (vedkommende skal repræsentere både ledelse og medarbejdere) TV 2 (vedkommende skal repræsentere både ledelse og medarbejdere) og én fælles repræsentant for Sammenslutningen af lokale radio- og TV-stationer i Danmark og Fællesrådet for Elektroniske Medier.

Statsministeren udpeger et antal personlige medlemmer.

Som formand for udvalget udpeges chefredaktør Torben Krogh.

Medieudvalget vil få til opgave at give en statusbeskrivelse over udviklingen siden Mediekommissionens afslutning. Endvidere påhviler det udvalget at foretage eller indhente en analyse af fremtidsperspektiverne på medieområdet. Analysen kan suppleres med tilsvarende vurderinger fra udlandet.

Herunder bør udvalget i sine overvejelser inddrage og belyse den teknologiske udvikling med stigende integration mellem forskellige former for telekommunikation (**telefon**, data, billedmedier m.v.) og dens konsekvenser for den nationale medieudvikling og -politik i fremtiden.

Udvalgets **analysearbejde** må således også omfatte en vurdering af medieudviklingens betydning for samfundsdebatten og for den enkeltes hverdag.

Det vil endvidere være et led i udvalgets arbejde at tage stilling til eventuelle konsekvenser af nye initiativer med henblik på international regulering på medieområdet fra Europa-kommissionen og andre internationale fora.

Det vil være Medieudvalgets opgave at overveje tilrettelæggelsen af en fremtidig mediepolitik, der bygger på informations- og ytringsfrihed, sikrer spredning, mangfoldighed og alsidighed i nyhedsformidlingen og giver de bedst mulige rammer for et kvalitetspræget medieudbud.

Udvalgets overvejelser bør fremlægges i form af en betænkning. Hvis det skønnes hensigtsmæssigt, kan udvalget tillige afgive delbetænkninger om konkrete problemstillinger.

Uden at afvente udvalgets overvejelser kan der dog gennemføres uopsættelige initiativer på medieområdet. Det samme gælder allerede planlagte eller igangsatte initiativer.

Udvalgets arbejde bør principielt omfatte samtlige massemedier. Udvalget foretager selv den nærmere afgrænsning af sit emneområde. Det forudsættes dog, at bøger, ophavsretslige spørgsmål og spørgsmål om kildebeskyttelse falder uden for kommissoriet. Det samme gælder spørgsmålet om liberalisering af infrastrukturen på telekommunikationsområdet.

Det forventes, at de elektroniske medier, dagspressen og den journalistiske efteruddannelse vil have en central placering i udvalgets arbejde.

Ligeledes forventes det, at udvalget i sine overvejelser vil inddrage mediernes økonomiske vilkår, herunder udviklingen i reklame- og annonceringsmønstre for de forskellige medietyper.

Udvalget kan i sit arbejde inddrage sagkyndig bistand eller indhente udtalelser fra berørte foreninger, organisationer, selskaber, virksomheder eller institutioner, ligesom udvalget vil have mulighed for at afholde konferencer og nedsætte arbejdsgrupper.

I det omfang udvalget finder at kunne pege på områder, hvor der er behov for lovgivningsinitiativer, påhviler det udvalget at redegøre for bl.a. de økonomiske konsekvenser af sådanne lovgivningsinitiativer.

Regeringen forventer, at udvalget vil kunne afslutte sit arbejde medio 1996.

MEDIEUDVALGETS SAMMENSÆTNING

Lektor Gunhild Agger	Sammenslutningen af Medieforskere i Danmark
Journalist Kate Bluhme	Den Journalistiske Efteruddannelse, arbejdstagersiden
Adm. direktør Ebbe Dal	Den Journalistiske Efteruddannelse, arbejdsgiversiden
Redaktør Bettina Heltberg	Personligt udpeget
Direktør Bent Helvang	Fællesrådet for elektroniske medier
Direktør Torben Holmbäck	Dansk Magasinpresses Udgifterforening
Produktionsleder Bård Hornekær	Sammenslutningen af lokale radio- og tv-stationer i Danmark
Kartelformand Ole Kidmose	Grafisk Industri og Medie Kartel
Chefredaktør Lisbeth Knudsen	Personligt udpeget
Informationschef Anders Krarup	TV 2
Redaktør Torben Krogh	Formand
Direktør Peter Harms Larsen	Personligt udpeget
Formand Torben Dalby Larsen	Danske Dagblades Forening
Kommitteret Henning Lund-Sørensen	Statsministeriet
Journalist Poul Erik Magnussen	Danmarks Radio
Fhv. formand for Dansk Fagpresse Tove Malzer	Dansk Fagpresse
Rektor Kim Minke	Danmarks Journalisthøjskole
Professor Frands Mortensen	Personligt udpeget
Afdelingschef Hans Carl Nielsen	Forbrugerrådet
Formand Ole Steen Nielsen	Landsrepræsentationen for Danske Distriktsblade og Lokalaviser
Direktør Peter Lorentz Nielsen	Forskningsministeriet
Sognepræst Raymond Olsen	Personligt udpeget
Specialkonsulent Vibeke G. Petersen	Kulturministeriet
Forbundsformand Lars Poulsen	Dansk Journalistforbund
Docent Ole Prehn	Personligt udpeget
Direktør Chresten W. Reves	Personligt udpeget
Journalist Trine Sick	Personligt udpeget
Professor Niels Thomsen	Personligt udpeget

MEDIEUDVALGETS SEKRETARIAT:

Kommitteret Henning Lund-Sørensen (sekretariatschef)

Specialkonsulent Peter Madsen

Fuldmægtig Else Fabricius

Fuldmægtig Henrik Andersen

Fuldmægtig Boris Andersen

Kontorfuldmægtig Hanne Westergaard